MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta pedagogická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BRNO, 2011 ING. MARKÉTA SVOBODOVÁ

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární pedagogiky

Výhody věkově smíšených tříd v mateřské škole

Bakalářská práce

Obor: Předškolní pedagogika

Vedoucí práce:

PhDr. Zora Syslová, Ph.D.

Autorka bakalářské práce:

Ing. Markéta Svobodová

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a čerpala jsem jen z uvedených pramenů, literatury a z vlastních zkušeností.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně, dne …… Ing. Markéta Svobodová

Poděkování:

Děkuji PhDr. Zoře Syslové, Ph.D. za odborné vedení práce, poskytnutí cenných rad a celkově vstřícný přístup po dobu konzultací.

V Brně dne: …… Ing. Markéta Svobodová

ANOTACE:

Bakalářská práce je v teoretické i praktické části zaměřena na srovnání výhod a nevýhod heterogenních tříd v mateřské škole a jejich význam pro rozvoj dítěte s ohledem na současné pojetí vzdělávání. Tato práce mapuje názory na věkové heterogenní třídy v literatuře, vzdělávacích programech, hodnotí názory pedagogů s cílem doložit teoreticky i prakticky opodstatněnost heterogenních tříd v mateřských školách.

ANNOTATION:

The bachelor´s thesis is in its theoretical and practical part dealing with the comparison of advances and disadvantages of heterogeneous classes in a nursery school and its impact on the process of the child´s development. The thesis is monitoring the opinions on heterogeneous classes in literature, education programs, evaluating the opinions of pedagogues with the aim of proving theoretically as well as practically the heterogeneous classes in nursery school.

OBSAH

1 ÚVOD 7

2 VYMEZENÍ POJMŮ A TEORETICKÝCH VÝCHODISEK 8

2. 1. Vymezení klíčových pojmů 8
2. 2. Alternativní programy v mateřských školách 12
2. 3. Zákonné požadavky 14
2. 4. Kurikulum podpory zdraví 21
2. 5. Výhody a nevýhody věkově heterogenních tříd 25

3 EMPIRICKÝ VÝZKUM 29

3. 1. Cíl empirického výzkumu, metoda sběru dat a hypotézy 29
3. 2. Výsledky empirického výzkumu 30

4 ZÁVĚR 49

5 LITERATURA 52

6 PŘÍLOHY 54

1. ÚVOD

Téma své bakalářské práce „Výhody věkově heterogenních tříd v mateřské škole“ jsem si vybrala, protože jsem osobně navštěvovala heterogenní mateřskou školu, a po celou dobu jsem se domnívala, že věkově heterogenní třídy nejsou pro výchovu dítěte vhodné. Ale během svého studia jsem se setkala s mnoha názory, které moji domněnku vyvracely. A tak jsem se ve své bakalářské práci rozhodla věnovat problematice heterogenních tříd. Především jsem se soustředila na zkušenosti pedagogů působících v heterogenních a homogenních mateřských školách a na základě toho stanovit výhody a nevýhody heterogenních tříd.

Teoretická část bakalářské práce se věnuje objasnění základních pojmů, seznamuje s teoretickými východisky, představuje názory na uspořádání tříd v mateřských školách, s nimiž jsem se setkala. Práce uvádí zákonné požadavky, které jsou součástí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, a čerpá z poznatků vývojové psychologie. Ve své bakalářské práci jsem vycházela také z poznatků uvedených v knize Kurikulum podpory zdraví, která nabízí rámcový program vzdělávacích činností v mateřské škole směřující k podpoře zdraví.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda se pedagogové vzhledem ke své dosavadní práci domnívají, že děti v prostředí heterogenních tříd lépe zvládají adaptaci, vzájemné vztahy, rychleji se rozvíjí jejich schopnosti, dovednosti a zda je práce z hlediska příprav pro pedagoga náročnější. Tyto poznatky mohou sloužit rodičům k rozhodnutí, zda své dítě umístí do homogenní nebo heterogenní třídy.

Praktická část hodnotí názory pedagogů na heterogenní třídy vyplývající z jejich dosavadní praxe, a zda se domnívají, že děti v prostředí heterogenních tříd zvládají lépe adaptaci v novém prostředí, rozvíjí sociální vztahy, schopnosti a dovednosti. Jako metodu šetření jsem zvolila metodu dotazování, a oslovila jsem pedagogy jak z homogenních tříd, tak i z tříd heterogenních. Dotazníky obsahují čtrnáct otázek uzavřených a tři otázky otevřené, kde pedagogové mohou vyjadřovat konkrétní názory na výhody a nevýhody heterogenních tříd a celkově hodnotit, jak vnímají práci učitele ve věkově smíšené třídě.

2. VYMEZENÍ POJMŮ A TEORETICKÝCH VÝCHODISEK

2. 1. Vymezení klíčových pojmů

V úvodní kapitole je potřeba objasnit základní pojmy, které se objevují v celé bakalářské práci.

Kurikulum může znamenat jak projekt, program či plán záměrného vzdělávacího působení, tak jeho obsahovou náplň a zároveň dosažený výsledek v podobě zkušenosti, kterou jedinec během realizace kurikula získá.[1]

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (pro předškolní, základní a střední vzdělávání). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání, a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů jejich uskutečňování.[2]

Heterogenní třída je definovaná v pedagogickém slovníku jako *„Třída složená ze žáků stejného věku bez ohledu na jejich schopnosti a učební předpoklady, tedy nediferencovaná.“*[3]

Děti jsou v mateřských školách uspořádány do tříd, dle potřeb dětí a rodičů. Další kritéria mohou být nastaveny pedagogy (věková rozmanitost). Mladší děti jsou motivovány staršími kamarády, snaží se zapojit do společné hry anebo jen pozorovat, jak se ostatní chovají v rámci spolupráce, jaké zastávají role, jak řešit konflikty. Mladší děti se lépe adaptují v přítomnosti starších a učí se od nich, jak se sám o sebe postarat. Ostýchavější starší děti se díky uznání mladších snadněji zapojují do kolektivu.

[1] AUTORSKÝ KOLEKTIV: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2006, s. 47
[2] AUTORSKÝ KOLEKTIV: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2006, s. 5
[3] PRŮCHA, J.: Pedagogický slovník, 2009, s. 73

„Věkově smíšené třídy lépe zrcadlí společnost jako takovou a děti se v ní, jako v obecněji pojaté společnosti, mohou mnohostranněji rozvíjet.“[4]

Součástí práce pedagoga ve smíšené skupině dětí je hledat způsoby zapojení starších dětí a tak posilovat jejich citlivost a ochotu pomáhat, což jim dává pocit odpovědnosti.

*„Ve věkově smíšené skupině probíhá **vzájemné učení dětí**. Starší děti hledají způsob, jak cosi mladším sdělit, vysvětlit a k tomu účelu hledají vhodná slova, opakují informaci s různými obměnami, aby ji mladší dítě snáze pochopilo. **Vysvětlování má pro ně význam aktivního myšlenkového zpřesňování**, vybavování podobných možností nebo toho, co by mladší dítě již mohlo znát. Opakování přináší upevňování poznaných skutečností, uvědomování si vzájemných souvislostí a zkvalitňuje se řečový projev. Také se posiluje pocit důležitosti a kvalita sebepojetí. U mladších dětí se zase ukazuje, že se od starších dětí rychleji učí a jsou motivovány pro utváření dovedností.“*[5]

Pod pojmem heterogenní třída lze tedy chápat třídu, ve které jsou začleněny děti všech věkových skupin, to znamená ve věku od tří let do šesti, respektive od dvou do sedmi let. Pokud se ve třídách objevují děti v rozmezí od tří do pěti let, pak je tato třída jen částečně heterogenní a tudíž nesplňuje podmínky, pro které je její zřizování navrhováno.

Havlínová definuje věkově smíšené třídy následovně: *„Za věkově smíšenou třídu považujeme takovou třídu, v níž jsou zařazeny děti všech věkových skupin, tj. od tří do šesti let (respektive od dvou do sedmi let). Třídy složené např. z dětí tří- až pětiletých, nebo čtyř- až šestiletých a podobné chápeme pouze jako částečně smíšené; nesplňují podmínky, pro které je jejich zřizování doporučováno.“*[6]

Alternativou k heterogenním třídám jsou třídy homogenní, které jsou definovány následovně: *„Třída, do níž jsou žáci zařazování na základě určitého společenského kritéria výběru, zpravidla podle schopností, inteligenční úrovně, učebního tempa nebo učebních výsledků (prospěchu) – diferenciace podle schopností.“*[7]

[4] KOŤÁTKOVÁ, S.: Hry v mateřské škole v teorii a praxi, 2005, s. 163
[5] KOŤÁTKOVÁ, S.: Hry v mateřské škole v teorii a praxi, 2005, s. 163
[6] HAVLÍNOVÁ, M.: Kurikulum podpory zdraví v MŠ, 2008, s. 42
[7] PRŮCHA, J.: Pedagogický slovník, 2009, s. 74

„Více než dvacet dětí stejného věku často produkuje a násobí věkově specifické chování charakterizující určitou vývojovou etapu.“[8]

Ve třídě s nejmladšími dětmi dochází k intenzivním projevům, které patří k tomuto věku, což ve větším množství zatěžuje děti i učitelku. Nepříznivě působí také nedostatečně vyvinuté sebeobslužné dovednosti dětí, jako je oblékání, hygiena a stolování, to ubírá čas, který může být vynaložen efektivněji a přínosněji. V takových třídách převažuje zejména samostatná hra a dochází k problematickým situacím, kdy se více dětí přetahuje o jednu hračku. Řešení vzniklých situací stojí energii nejen učitelku, ale i děti. V mateřských školách je častější individuální chování, které vede k omezení rozvoje kooperace a partnerství a dítě tak nedokáže najít svou roli ve skupině.

Velký počet starších dětí ve skupině může vyvolat soutěživost až soupeřivost a zlehčování způsobů hry, některé děti se mohou nudit.

Při prohlížení internetových diskuzí, které jsou věnovány Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání, byl uveden článek, který poukazoval na přednosti a rizika věkově heterogenních tříd. Hlavní přednosti vidí v tom, že mladší děti se mají na koho obrátit s prosbou o pomoc, což ve starších dětech vyvolává pocit užitečnosti. Díky životu ve skupině si děti osvojují různé sociální role a předávají si poznatky a zkušenosti. Děti se naučí solidaritě, souhře, soucítění a vzájemnosti, která je v dnešním světě tak velmi potřebná.

Na druhou stranu je potřeba si uvědomovat rizika, která souvisejí se smíšenými kolektivy, jako jsou přetížení nebo naopak nevytížení děti, přílišné spoléhání na pomoc ostatních, zneužívání postavení starších a rozkazovačnost.

Věkově smíšená skupina dětí přispívá sociálním rozvoji dítěte. Je ovšem náročná na práci učitelek, neboť vyžaduje dobrou a tematicky vhodnou přípravu.

[8] KOŤÁTKOVÁ, S.: Hry v mateřské škole v teorii a praxi, 2005, s. 165

Další názory na homogenní a heterogenní uspořádání dětí ve třídě jsem získala na základě internetových diskuzí, kde rodiče poukazují zejména na schopnosti učitele a počtu dětí ve třídách. *„Starší sourozence bych asi nedávala do stejné třídy (pokud by oba nechtěli), starší syn není moc pečovatelský a mladším se dost přizpůsobuje doma. Dvojici dcera a nejmladší syn bych zatím dala do stejné (smíšené) třídy klidně, tam to pečování ze strany holčičky funguje přirozeně lépe.“* [9]

Rozhodujícím činitelem pro spoustu rodičů je i fakt, zda mají jedno dítě nebo větší rodinu, kde je sourozenců podstatně více. V případě, že mají pouze jedno dítě, preferují spíše věkově smíšené třídy. V opačném případě buď dávají přednost věkově stejnorodé skupině, ale i skupině smíšené. *„A když byste viděli tu spolupráci při oblékání a při hrách, jednoznačně obohacující pro všechny věkové kategorie.“*[10]

Existuje řada názorů na věkově homogenní a heterogenní třídy a každá rodina je řeší podle vlastní aktuální situace, někteří rodiče se zajímají o výhody a nevýhody a podle toho se dále rozhodují. *„ Je krásné, jak si děti vzájemně pomáhají a učí se od sebe. Malé děti to táhne hodně kupředu a předškoláci se zase učí být ohleduplní a pomáhat. Pro učitelky je to hodně náročné, musí se umět věnovat každému jinak. Některé aktivity mají předškoláci zvlášť, přípravu na školu dělají v době, kdy malí spí. Vzhledem k tomu, že jsou už od začátku ve smíšeném kolektivu, tak po té, co odrostou, nebývají divocí a umí se k menším dětem chovat. A další velkou výhodu vidím v tom, že spolu mohou chodit sourozenci různého věku.“*[11]

[9] BABY-CAFE http://www.baby-cafe.cz/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=2128036 [22. 3. 2011]
[10] BABY-CAFE http://www.baby-cafe.cz/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=2128036 [22. 3. 2011]
[11] BABY-CAFE http://www.baby-cafe.cz/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=2128036 [22. 3. 2011]

2. 2. Alternativní programy v mateřské škole

Existuje mnoho alternativních škol, které uplatňují uspořádání do heterogenních tříd, například škola Waldorfská, Jenská nebo Montessori.

Autorka, která se zabývá waldorfskou pedagogikou, uvádí: *„Pokud jde o výběr a sestavení skupin ve školce, kde máme děti různého stáří a vedeme více než 1 skupinu, máme dvě možnosti: buď utvoříme skupinu dětí stejného věku, nebo sestavíme skupinu dětí různého stáří.*

Školky s waldorfskou pedagogikou jsou pro děti od tří do sedmi let. Za tu dobu dítě samozřejmě prodělává různé metamorfózy svého vědomí. Zdůrazňuji však, že vše, co jsem uvedla o výchově napodobováním, platí pro celý úsek dětského života až do výměny chrupu.“[12]

Šmahelová pojednává o Jenské škole: *„V Jenské škole není jádrem výuky školní třída, ale přirozená skupina žáků vytvořená na základě svobodného sdružování žáků, tzv. školní pospolitost.“*[13]

Školní komunita zastává důležitou socializační funkci, neboť zde převládá sociální vůle nad individuální a nedochází k vytváření umělých bariér, ale jsou podporovány zájmy a zvyky žáků, dochází k rozvoji skupinových činností a her.

Spilková zabývající se Montessoriovskou pedagogikou uvádí: „*Montessoriovská pedagogika tvoří ucelený systém od předškolního období až do konce staršího školního věku. Systém se opírá o princip věkové heterogenity, svobody a samostatnosti, princip vedení, podle kterého je pedagog chápán jako spolupracovník, pomocník dítěte, vedoucí organizátor, podněcovatel dětské svobody.“*[14]

[12] GRUNELIUSOVÁ, E.: Výchova v raném dětském věku, 1992, s. 30
[13] ŠMAHELOVÁ, B.: Nástin vývoje pedagogického myšlení, 2008, s. 63
[14] SPILKOVÁ, V. a kol.: Současné proměny vzdělávání učitelů, 2004, s. 83

V oblasti poznávání se děti učí navzájem způsoby, které nemohou být nahrazeny ani rodiči, ani učiteli, protože jsou si děti ve svých pocitech, myšlení a řeči mnohem blíže. Tak si mohou předávat své poznatky a zkušenosti jednodušeji.

Tím, že mladší děti napodobují řeč starších dětí, osvojují si jazykové znalosti a rozšiřují svoji slovní zásobu.

2. 3. Zákonné požadavky

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání přímo nehodnotí, který způsob vzdělávání je pro děti lepší, ale po jeho podrobnějším prozkoumání zjistíme, že vzdělávací styl je s nabídkou činností spíše směřován na práci v heterogenních třídách. Je evidentní, že malé děti nezvládají výběr vzdělávacích činností a nejsou dostatečně samostatné. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí následující organizační dělení tříd:

„Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti (sedmi) let. Přednostně jsou přijímány děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Mateřská škola se organizačně dělí na třídy. Do tříd je možno zařazovat děti stejného či různého věku a vytvářet třídy věkově homogenní či věkově heterogenní.“[15]

Dítě předškolního věku se v tomto období učí zejména nápodobou od dospělého, ale i od dětí, které je pro něj přirozenější způsob učení, a to:

10% procent toho, co slyšíme
15% procent toho, co vidíme
20% procent toho, co současně vidíme a slyšíme
40% procent toho, o čem diskutujeme
80% procent toho, co přímo zažijeme nebo děláme
90% procent toho, co se pokoušíme naučit druhé.[16]

V předškolním věku je důležitá socializace dětí. *„Každé dítě by mělo mít v předškolním věku příležitost ke styku s druhými dětmi, ať už v institucionální podobě ve školce, nebo jinak. Jen v jejich společnosti se učí způsobům chování, které budou později tolik důležité. Ve styku s dospělými se nemůže učit pomáhat slabším, nenaučí se někdy druhé vést a jindy se jim podřídit, soupeřit se stejně schopnými, spolupracovat na stejné úrovni a řešit kompromisem mnohé vznikající konflikty.“*[17]

[15] AUTORSKÝ KOLEKTIV: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2006, s. 48
[16] KOVALIKOVÁ, S.: Integrovaná tematická výuka, 1995, s. 10
[17] LANGMEIER, J.: Vývojová psychologie, 2006, s. 100

Socializací dětí se zabýval i Jan Amos Komenský ve svém díle Informatorium školy mateřské: *„Ač chůvy a rodičové nemálo dětem prospěti mohou, více však jejich vrstevníci, spolu děti; buď že sobě co povídají, a neb spolu hrají. Nebo mezi dětmi podobnost věku působí podobnost povah a myšlení… Protož nepochybuj žádný, že dítě dítěti více vtip zaostřili může, než kdo jiný. A za tou příčinou dětem s dětmi se shledávání, i po ulicích spolu a běhání, byť každodenní bylo, nerci-li dovolováno, ale i obmýšleno být má.“*

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí jako povinnosti předškolního pedagoga následující[18]:

Předškolní pedagog odpovídá za to, že:

- *školní (třídní) vzdělávací program, který zpracovává, je v souladu s požadavky RVP PV,*
- *program pedagogických činností je cílevědomý a je plánován,*
- *je pravidelně sledován průběh předškolního vzdělávání a hodnoceny jeho podmínky i výsledky.*

Předškolní pedagog by měl vykonávat tyto odborné činnosti:

- *analyzovat věkové a individuální potřeby dětí a v rozsahu těchto potřeb zajišťovat profesionální péči o děti, jejich výchovu i vzdělávání,*
- *realizovat individuální i skupinové vzdělávací činnosti směřující cílevědomě k rozvoji dětí, rozšiřování jejich kompetencí (schopností, dovedností, poznatků, postojů),*
- *samostatně projektovat výchovné a vzdělávací činnosti, provádět je, hledat vhodné strategie a metody pro individualizované a skupinové vzdělávání dětí,*
- *využívat oborových metodik a uplatňovat didaktické prvky odpovídající věku a individualitě dětí,*
- *projektovat (plánovat) a provádět individuální výchovně vzdělávací činnosti s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami,*

[18] AUTORSKÝ KOLEKTIV: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2006, s. 44

- *provádět evaluační činnosti – sledovat a posuzovat účinnost vzdělávacího programu, kontrolovat a hodnotit výsledky své práce, sledovat a hodnotit individuální pokroky dětí v jejich rozvoji a učení, monitorovat, kontrolovat a hodnotit podmínky, v nichž se vzdělávání uskutečňuje,*
- *výsledky evaluace samostatně uplatňovat v projektování (plánování) i v procesu vzdělávání,*
- *provádět poradenské činnosti pro rodiče ve věcech výchovy a vzdělávání jejich dětí v rozsahu odpovídajícím pedagogickým kompetencím předškolního pedagoga a mateřské školy,*
- *analyzovat vlastní vzdělávací potřeby partnerů ve vzdělávání (rodičů, spolupracovníků, základní škole, obce) a na získané podněty reagovat.*

Předškolní pedagog má vést vzdělávání tak, aby:

- *se děti cítily v pohodě (po stránce fyzické, psychické i sociální),*
- *se děti rozvíjely v souladu se svými schopnostmi a možnostmi a současně byl podněcován jejich harmonický rozvoj,*
- *děti měly dostatek podnětů k učení a radost z něho,*
- *bylo posilováno sebevědomí dětí a jejich důvěra ve vlastní schopnosti,*
- *děti měly možnost vytvářet a rozvíjet vzájemné vztahy a cítit se ve skupině bezpečně,*
- *byl dostatečně podporován a stimulován rozvoj jejich řeči a jazyka,*
- *se děti seznamovaly se vším, co je pro jejich život a každodenní činnosti důležité,*
- *děti mohly pochopit, že mohou prostřednictvím vlastních aktivit ovlivňovat své okolí,*
- *děti obdržely speciální podporu a pomoc, pokud ji dlouhodobě či aktuálně potřebují.*

Ve vztahu k rodičům má předškolní pedagog:

- *usilovat o vytváření partnerských vztahů mezi školou a rodiči,*
- *umožňovat rodičům přístup za svým dítětem do třídy a účastnit se jeho činností,*
- *umožňovat rodičům účastnit se na tvorbě programu školy i na jeho hodnocení,*
- *vést s rodiči dítěte průběžný dialog o dítěti, jeho prospívání, rozvoji a učení.*

Havlínová tyto požadavky dále rozvádí[19]:

Ředitelka:

- *„zařazuje přiměřený počet dětí do tříd (čím větší je věkový rozdíl, tím menší skupinu dětí je třeba vytvořit),*
- *rozděluje děti do tříd co nejrovnoměrněji z hlediska zastoupení jednotlivých věkových skupin,*
- *dbá na rovnoměrné rozdělení dětí ve třídách podle pohlaví,*
- *umožňuje integraci postižených dětí,*
- *zařazuje děti, které vyžadují zvýšenou nebo speciální péči, do tří vyváženě,*
- *respektuje i další aspekty pro rozdělení dětí do věkově smíšených skupin: přání rodičů, volbu učitelky, sourozenecké a kamarádské vztahy mezi dětmi,*
- *využívají možností, které se nabízejí ke zlepšení celkové organizace školy, z nichž mají prospěch všichni, např. přijímání dětí v průběhu školního roku do kterékoli třídy, vytváření tříd z dětí, které mají „stejné" potřeby (přicházejí do MŠ brzy, nebo odcházejí pozdě, nebo mají stejnou potřebu spánku apod.); vždy však zvažuje vhodnost nové organizace z hlediska prospěchu dítěte.*

Ředitelka společně s učitelkami:

- *využívá věkově smíšených skupin dětí pro zdravý průběh adaptace nováčků,*
- *zařizuje třídy tak, aby se v nich mohly realizovat děti všech věkových skupin a prostor vyhovoval jejich potřebám (např. rozdílná velikost nábytku, zejména židliček a stolků; dostatek místa, včetně případného využití vedlejších místností; uspořádání prostoru, jeho členitost atp.),*
- *vybavuje třídy dostatečným množstvím hraček, materiálu a pomůcek vzhledem k rozdílnému věku dětí,*
- *využívá možnosti, je-li to vhodné, organizovat menší skupiny nejstarších dětí k určitým aktivitám nebo náročnějším činnostem – k tomu je vhodné dopolední překrývání učitelek nebo doba po obědě, kdy většina mladších dětí spí,*
- *zajišťuje postupnost a plynulost spontánních i řízených činností v průběhu dne,*

[19] HAVLÍNOVÁ M.: Kurikulum podpory zdraví v MŠ, 2008, s. 43

- *využívá přítomnosti rodičů při výchovně vzdělávací činnosti, při zajišťování akcí pro děti.“*

Pedagogický styl pedagoga

„Pedagogický styl, resp. způsob, jaký jsou děti vedeny, je podporující, sympatizující, projevuje se přímou, vstřícnou, empatickou a naslouchající komunikací pedagoga s dětmi. Je vyloučeno manipulování s dítětem, zbytečné organizování dětí z obavy o časové prostoje, podporování nezdravé soutěživosti dětí. Jakákoli komunikace s dítětem, kterou dítě pociťuje jako násilí, je nepřípustná.“[20]

Je potřeba, aby pedagog ve věkově heterogenní třídě používal odlišné, individuální nebo skupinové metody práce a stejně tak důležitý je i obsah nabídky vzdělání, což vede k většímu respektování dětské individuality u každého dítěte bez rozdílu. K práci pedagoga patří hledání způsobů, jak zapojit starší děti i jejich uznání, a tak podporovat jejich senzibilitu a snahu pomoci. Důvěra ve starší děti, které ji mnohdy přirozeně pomáhají nebo pracují samostatně, jim samotným také poskytuje možnost zažít zodpovědnost za sebe i ostatní.

Pedagog by měl být trpělivý, vstřícný, kompetentní a empatický. Nelze očekávat náhlé obraty v chování děti. Je to dlouhodobý a individuální proces a dle zkušeností je patrné, že u dětí navštěvující po celou dobu mateřskou školu s věkově heterogenními třídami, dochází k patrnějším změnám v jejich chování a sociálních obratnostech než v homogenních.

Učitelka dle Havlínové[21]:

- *„akceptuje, že děti jsou si navzájem nejpřirozenějšími učiteli, že se od sebe učí, předávají si zkušenosti a dovednosti,*
- *věnuje velkou pozornost pozorování a poznávání individuálních předpokladů každého dítěte a na nich staví další práci,*
- *respektuje vývojové a osobní zvláštnosti dětí,*

[20] AUTORSKÝ KOLEKTIV: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2006, s. 48

[21] HAVLÍNOVÁ M. a kol.: Kurikulum podpory zdraví v MŠ, 2008, s. 44

- *spolupracuje s rodiči při zjišťování schopností dětí a při plánování jejich rozvoje,*
- *plánuje vzdělávací činnost pružně a diferencovaně s možností variantních postupů,*
- *klade na děti diferencované a přiměřené nároky,*
- *umožňuje dětem činnosti podle jejich schopností, a ne podle věku,*
- *respektuje individuální tempo dětí,*
- *uplatňuje a rozvíjí především individuální a skupinové formy práce,*
- *umožňuje mladším dětem pozorovat a napodobovat starší děti při činnostech, a tak motivovat jejich zájem o budoucí úkoly,*
- *vytváří prostor a příležitosti pro kooperaci mezi dětmi,*
- *vede starší děti k pomoci dětem mladším,*
- *dává dětem důvěru a zejména ty starší pověřuje „učením" mladších dětí a ověřuje si tak zvládnutí dovedností,*
- *podporuje příležitosti, kdy děti navzájem vyžadují dodržování pravidel skupinového soužití."*

Příprava budoucích učitelů mateřských škol by se měla zaměřit, dle Spilkové, zejména[22]:

- *na pochopení významu věkově smíšených skupin pro rozvoj dítěte,*
- *na uvědomění si rizik jednostranného zaměření na věkově smíšenou skupinu jako celek (v rámci celku nutno podporovat i menší, věkově stejné skupinky),*
- *na znalost a respektování vývojových zvláštností každé věkové skupiny,*
- *na odklon od frontálních činností,*
- *na podporu spontánních činností,*
- *na integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami,*
- *na nepodporování soutěživosti a soupeření,*
- *na schopnost řešit konfliktní situace vyslovením nesouhlasu a odmítnutím se na konfliktu podílet,*
- *na pedagogickou evaluaci, pedagogickou reflexi a sebereflexi,*

[22] SPILKOVÁ, V. a kol.: Současné proměny vzdělávání učitelů, 2004, s. 85

- *na dovednost spolupracovat s rodiči,*
- *na pochopení, že mateřská škola je součástí konkrétního prostředí, obce,*
- *na dovednost týmově připravovat kurikulum založené na přímé zkušenosti,*
- *na dovednost uplatňovat,*
- *participativní styl vedení lidí.*

2. 4. Kurikulum podpory zdraví

Jednoznačný názor na výhodnost heterogenních tříd má kniha Kurikulum podpory zdraví, která nabízí řadu výchovných činností směřující k podpoře zdraví. Pro organizaci dětí do věkově smíšených tříd je nutné respektovat dva vzájemně propojené principy.

1. **Podpora a rozvoj komunikace a spolupráce**, které pokládáme za proces osvojování dovedností. Tím škola uspokojuje potřeby člověka ve společnosti a zároveň žáky efektivněji vzdělává. Prostřednictvím komunikace mezi dospělými a dětmi a mezi dětmi uvnitř dětské skupiny je třeba poskytovat dětem základní zkušenosti se sebou samými ve vztahu k ostatním lidem. V neformálním každodenním soužití dětí a dospělých a dětí mezi sebou je třeba podporovat základní jazykový vývoj a vývoj schopnosti komunikace a spolupráce.

2. **Úcta k přirozeným lidským potřebám člověka** v komplexu společnosti a světa, kterou lze pokládat za nejdůležitější postavení, kterou škola podporující zdraví kultivuje jak u žáků, tak u pedagogů a rodičů a kterou promítá do tvorby odpovídajících podmínek své edukativní činnosti. Toto postavení je pro ni zásadní v uskutečňování obecnějšího postoje – úcty k člověku, společnosti a přírodě na Zemi.

U dětí předškolního věku klademe velký důraz na jejich vzájemné kontakty a společné žití ve skupině. Méně zkušené mladší děti se učí od starších zkušenějších dětí a opačně. Ve věkově heterogenních třídách má dítě přirozené podmínky pro svoji adaptaci ve skupině, která je nejdůležitějším přínosem předškolního období pro celý budoucí život.

V období kolem třetího roku se dítě většinou začíná seznamovat s dalšími lidmi než jen svojí blízkou rodinou, překračuje pomyslné hranice a tento proces už bude pokračovat po celý zbytek jeho života. Důležitým zlomem v životě dítěte je vstup do mateřské školy, kde je třeba, aby se dítě začlenilo do kolektivu dětí, pedagogů a zaměstnanců školky. Tento proces začleňování nazýváme socializace. Dítě se vyvíjí z biologické bytosti na bytost společenskou, to znamená i bytost v psychologickém

smyslu. Socializace probíhá na základě společenského učení, které probíhá jako vzájemné působení dítěte s jeho rodiči, ostatními dětmi a dalšími lidmi.

V dnešní době je trendem, aby rodina žila samostatně. To znamená matka, otec a sourozenci. V dřívějších dobách spolu žilo několik generací současně a počet sourozenců převyšoval dnešní průměry. Děti měly spoustu příležitostí a možností, jak získat sociální zkušenosti. Tuto nebezpečnou ztrátu může v určité míře mateřská škola zmírnit. Proto mateřské školy, které podporují zdraví, se snaží o zavedení takových podmínek, aby se co nejvíce přibližovali složení velké rodiny a tyto podmínky byly co nejpřirozenější pro rozvoj v oblasti socializace a sociálního učení dětí předškolního věku. A těmto podmínkám se nejvíc blíží věkově heterogenní třídy.

Mateřská škola poskytuje dětem takovou možnost, která se už v průběhu jejich dětských let a období adolescence nenaskytne. Pokud bude věková odlišnost mezi dětmi co největší, tím rozmanitější a bohatší budou kontakty mezi nimi, tím o mnoho více sociálních rolí, postojů a taktik si děti mohou přijmout, tím více možností mají k přirozené nápodobě, v rozmachu v oblasti jazyka, dorozumívání a sdělování. Učí se klasifikovat své projevy i projevy druhých, jak sdělovat svá přání nebo nesouhlas, jak se uplatnit a prosadit mezi ostatními vrstevníky, jak se zapojit do hry, jak navazovat přátelství nebo naopak odmítnout, jak někomu nabídnout pomocnou ruku, jak se umět podřídit a jindy prosadit, jak se přizpůsobit a ovládnout, jak usměrňovat agresi, zkrátka učí se poznávat druhé, ale i samy sebe, objevují svoji osobnost, rozlišují mezi rolí mužskou a ženskou.

Děti si v průběhu pobytu v mateřské škole zažijí postupně všechny věkové role, přecházejí z jedné do druhé, např. tříleté dítě je mladší než čtyřleté, čtyřleté je starší než tříleté a mladší než pětileté. V tomto období se vytvářejí základy sociálně důležitých postojů a taktéž schopnosti jako součinnost, soucit, souhra, kooperace, solidárnost, soucítění, oboustrannost, které často vyjdou na povrch až v období, kdy je člověk zralý. Objevují se první přátelské vztahy, formuluje se podstata přátelství.

Období předškolního věku je z pohledu výchovy k prosociálnímu chování považováno za vážné. V projevech dítěte se více než kdy jindy, reflektuje sociální prostředí, ve kterém žije. Pokud do mateřské školy přicházejí děti z rodin, kde je výchova a vzdělání zanedbáváno, či děti žijí v rodinách s rozdílnou kulturou, mravy, obyčeji a zvyklostmi, mateřská škola je schopna tyto škody ještě vyrovnat, dohonit a

odstranit. Mateřská škola, která podporuje zdraví, usiluje v zájmu osobního i společenského zdraví tyto diference postihovat, vyrovnávat a nevýhody kompenzovat. Vytvoření věkově heterogenních skupin nepůsobí samo o sobě, jejich působení na vzdělání a výchovu dětí je spojeno s účelně zaměřenou a promyšlenou prací pedagoga, s respektováním dalších předpokladů a principů kurikula podpory zdraví.

O závažnosti věkově heterogenních tříd nasvědčuje nejen jejich nepochybnost, samozřejmost a prosazování v době, než u nás nastoupil komunismus, ale i dobré zkušenosti ze zahraničí. V některých zemích je toto věkové uspořádání tříd u dětí dokonce legalizováno. Nesporné jsou i dosavadní zkušenosti z mateřských škol, které uplatňují vzdělávací programy a přikládají velký důraz na sociální učení dětí, zvláště pak u mateřských škol podporující zdraví. Z toho důvodu je nezbytné, aby právě tyto mateřské školy, které se hlásí k podpoře zdraví, byly věkově heterogenní třídy samozřejmostí.

Tento program byl postupně aktualizován a jeho současné složení je následující:

1. Filozofie podpory zdraví
2. Principy integrující podporu zdraví ve škole
   a) Respekt k přirozeným lidským potřebám jednotlivce v celku společnosti a světa.
   b) Rozvíjení komunikace a spolupráce.
3. Zásady podpory zdraví ve škole – podmínky formální kurikula podpory zdraví

I. Pilíř – Pohoda prostředí

1. Učitelka podporující zdraví
2. **Věkově smíšené třídy**
3. Rytmický řád života a dne
4. Tělesná pohoda a volný pohyb
5. Zdravá výživa
6. Spontánní hra
7. Podnětné věcné prostředí
8. Bezpečné sociální prostředí
9. Participativní a týmové řízení

II. Pilíř – Zdravé učení a formální kurikulum podpory zdraví v MŠ

III. Pilíř – Otevřené partnerství

10. Partnerské vztahy s rodiči
11. Spolupráce mateřské školy a základní školy
12. Začlenění mateřské školy do života obce[23]

[23] HAVLÍNOVÁ M. a kol.: Kurikulum podpory zdraví v MŠ, 2008, str. 14

2. 5. Výhody a nevýhody heterogenních tříd

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, stejně jako vývojová psychologie, více upřednostňují heterogenní třídy před homogenními.

Při studiu literatury jsem se setkala s několika názory na heterogenní a homogenní třídy a tyto poznatky jsem shrnula v následující kapitole.

Výhody heterogenních tříd

Hlavní výhodou heterogenních tříd je přirozené zapojení nováčka do skupiny při jeho adaptaci. Věkově smíšené třídy pomáhají adaptovat nové děti – nových dětí není tolik, starší děti jsou pro ně vzorem, staví zajímavé stavby, nepláčou, stále něco dělají. To malým dětem pomáhá zapomenout dříve na svůj smutek a láká je jít si hračky vyzkoušet. Od starší jde taky „odkoukat“, co a jak se kdy dělá, starší může poradit či drobně pomoct, když paní učitelka není zrovna poblíž a i paní učitelka se novým dětem může věnovat víc individuálně. Ve věkově smíšených třídách také dochází k přirozenějšímu a snazšímu předávání vědomostí, zkušeností a znalostí, protože děti k sobě mají rozumově blíž. Starší děti cítí odpovědnost a zvýšenou sebejistotu vzhledem k mladším dětem, protože si uvědomují svoji vyspělost a důležitost.

Dochází k pohodlnějšímu a smysluplnějšímu rozvoji aktivit nejmladších dětí, protože starší jsou jim inspirací mnohem více než pedagog, a to zvláště pro děti, které nemají sourozence je zde možnost získat sociální zkušenosti a zážitky, protože jsou v mateřské škole schopni nalézt své postavení v náhradní skupině „sourozenců“. Díky kladným sociálním zkušenostem, zážitkům a vlastnostem si budují základy pro budoucí přátelství. V důsledku oboustranného ovlivňování a působení her mladších a starších dětí se aktivity bezprostředně vyvíjí. Nabízených her je větší okruh a zážitky z nich jsou hlubší.

Vztahy mezi dětmi jsou vřelé, přátelské, srdečné, laskavé, projevuje se zde méně agresivních a výbušných projevů, zvláště pak u chlapců okolo pátého až sedmého roku se zmírňuje soupeření, protože starší děti mají vedoucí místo ve skupině.

Heterogenní třídy pozitivně působí i na sourozenecké vztahy, dochází k setkávání kamarádů, sourozenců, příbuzných - dítě vchází do kolektivu, kde nachází oporu v dětech, které zná, to mu dodává jistotu a pomáhá se adaptovat, tyto vztahy dobře fungují v počátcích, sourozenec je pyšný, že může ostatním předvést brášku či sestřičku, nabývá pocitu zdravého sebevědomí, že všechno už zná a ví a může do toho menšího zasvětit. Často se pak stane, že jakmile si menší zvykne, najde si kamarády, kteří mu víc vyhovují a sourozenci se pak pohybují nezávisle na sobě.

Děti, které jsou v prostředí, kde je široké spektrum sociálních vztahů, jsou mnohem aktivnější nejen k sobě navzájem, ale i ve vztahu k dospělým, a tím dochází k rozvoji sdělovacích a dorozumívacích dovedností. Děti jsou schopny rychleji si osvojit tvorbu pasivní i aktivní slovní zásoby i gramatické stránky projevu. S tím samozřejmě nesouvisí chybná výslovnost, která může být způsobena jinými vlivy.

Sociální prostředí v mateřské škole má jistě pozitivní vliv i na rozvoj schopnosti vcítit se do druhého, spolupráce, smyslové percepce, souhra pohybů, tvořivosti a imaginace. V mateřské škole je vytvořeno obecně příznivé prostředí. Děti, které mají k sobě blíž bez ohledu na věk, mají možnost spolu být. Mladší děti přirozeně imitují děti starší a vyspělejší. Děti starší se snaží ochraňovat, opatrovat mladší a méně zkušenější děti.

Ze strany pedagoga dochází k rozvoji produktivní stránky a stává se více flexibilní. S dětmi se pracuje víc individuálně než v homogenních třídách, což spočívá v tom, že pokud je ve třídě 10 předškoláků nebo 27 předškoláků, je to velký rozdíl. Při práci s předškoláky lze sledovat podrobně každého z nich, zaměřovat se a vracet se k tomu, co jim nejde, ti šikovní jdou dál. Mladší děti se učí toleranci, respektují práci předškoláků, volí si klidnější hry, předškoláci se učí soustředění na práci, i když jsou ve třídě i menší děti.

Pokud dítě dostane odklad, zůstává dál s kamarády. Ve věkově homogenní třídě se může dítěti stát, že se ocitne mezi zaběhnutým kolektivem dětí, které příliš nezná a může se integrovat hůře. Heterogenní třída je přeci jen třída, kde se děti mění častěji a děti jsou k novým otevřenější.

Celkově vedou heterogenní třídy k větší samostatnosti a osobnímu rozvoji dětí, respektují větší či menší kamarády, když nastoupí do školy, mají kamarády i ve vyšších ročnících, což je také k dobru – setkávají se pak na obědech, v družině.

Věkově heterogenní třídy zrcadlí společnost jako takovou a děti se v ní mohou všestranněji rozvíjet.

Mladší děti se lépe adaptují, neboť má na ně vliv vyspělejší chování starších dětí. Některé dovednosti sebe obsluhy jim dříve připadají samozřejmé, když je vidí běžně dělat starší děti. V intelektuální oblasti je to také důležité, neboť děti jsou přirozeně motivovány k poznávání, ke kvalitnější artikulaci i bohatší řečové produkci. Mladší děti se snaží dopracovat na úroveň starších dětí, obstát v jejich očích, být pro některé své dovednosti vybrány do společné hry, i když se nemusí jednat o důležité role. Většina mladších dětí si přeje dostat se do hry mezi starší děti. Ostatní děti se na druhé straně mohou inspirovat tím, že sledují vyspělejší hru a pokouší se o ni také. Mohou si všimnout fungování kooperativních prvků ve hře, uvědomit si, co hru provází a jak ji účastníci prožívají. S tím je spojeno i vnímání obyčejných kompromisů, které probíhají při prosazování tématu a jednotlivých realizačních kroků. Sledují jednotlivé role, role podřadné i dominantní, jak děti prosazují svůj vlastní názor a jak řeší nepochopení mezi sebou.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2. 2. Zákonné požadavky, kde kniha Integrovaná tematická výuka uvádí systém sebevzdělávání, kdy člověk získá až 90% znalostí, které se snaží naučit druhé.

Starší děti chápou svoji důležitost ve třídě, prožívají uznání mladších i ocenění učitelky při své pomoci. Některé starší děti mohou být ostýchavé, plaché a stydlivé nebo mají jiný důvod, pro který se neumí zařadit do skupiny věkově stejně starých dětí. Tyto děti si však mohou najít kamaráda u věkově mladších dětí a necítí se pak osamělé nebo vyřazené a pro obě děti je přátelství přínosem. Ve věkově heterogenní třídě probíhá vzájemné učení dětí. Když se snaží starší děti něco sdělit nebo vysvětlit mladším dětem,

hledají způsob a vhodná slova, opakují informaci různými obměnami, aby ji mladší dítě lépe pochopilo. Toto vysvětlování má pro starší děti velký význam v oblasti aktivního myšlenkového zpřesňování. Opakování pro děti znamená upevňování již poznaných faktů, uvědomování si vzájemných spojitostí a zkvalitňuje se řečový projev. Posiluje se i pocit důležitosti a kvalita sebepojetí. U mladších dětí je vidět, že se od starších kamarádů rychleji učí a navíc jsou motivovány pro utváření dovedností.

Nevýhody heterogenních tříd

V heterogenních třídách může docházet k přetěžování nebo naopak nevytížení dětí. Pedagog může pokládat vysoké dítě za starší a opačně. Mladší děti si mohou zvyknout na pomoc a podporu od starších dětí a počítají s ní až nad míru. Na druhé straně starší děti mohou mladší odstrkovat či utlačovat. Zejména mladší děti více devastují hračky a občas se jim podaří starší sourozence nebo kamarády vydírat.

Věkově heterogenní třídy znamenají pro pedagogy větší nároky zejména v případě, kdy se jedná o organizované aktivity. Pedagog je povinen děti pečlivěji pozorovat. Pedagog by se měl vyhýbat „zastaralým uznávaným“ metodám. Nevýhodou smíšených tříd jsou tedy větší nároky na učitele, který musí připravit různorodější prostředí a učební materiál ve větším rozsahu, a dále pak v dodržování školské legislativy a plnění očekávaných výstupů.

U věkově homogenních tříd je možné vidět dvacet dětí stejného věku často produkující věkově specifické chování charakterizující určitou etapu vývoje. Nejvíce je to patrné u nejmladších dětí. Zatěžujícím obdobím pro pedagoga může být začátek školního roku nebo opakované adaptační problémy, které vznikají po delší nepřítomnosti v mateřské škole. Nepříznivě pro pedagoga také působí delší čas, který je věnován nedostatečně rozvinuté sebeobslužné dovednosti. Děti mají obecně nejméně rády právě oblékání, hygienu a stolování. Děti mají v tomto věku méně uspokojivou vzájemnou komunikaci a nemají schopnost řešit nedorozumění.

3. EMPIRICKÝ VÝZKUM

3.1. Cíl empirického výzkumu, metoda sběru dat a hypotézy

Cíl empirického výzkumu

Cílem empirického výzkumu bylo šetření, které mělo zjistit, zda se pedagogové vzhledem ke své dosavadní praxi domnívají, že děti v prostředí heterogenních tříd lépe zvládají adaptaci, rozvíjí se jejich vzájemné vztahy, schopnosti a dovednosti.

Metoda sběru dat

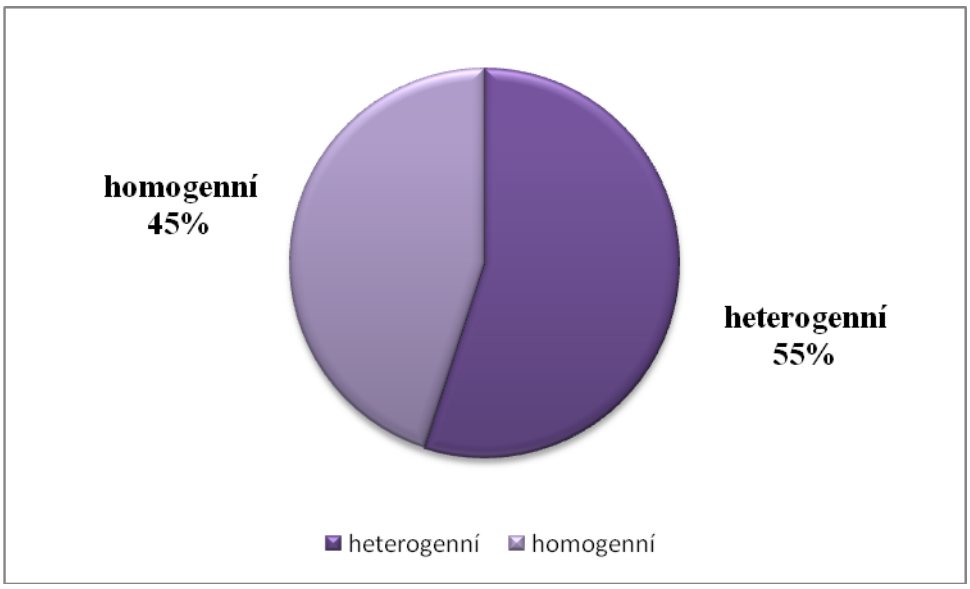
Metodu, kterou jsem zvolila pro empirické šetření, byla metoda pomocí dotazníků. Oslovila jsem pedagogy jak z homogenních tříd, tak i z tříd heterogenních. Dotazníky obsahují čtrnáct otázek uzavřených a tři otázky otevřené, kde se pedagogové mohli vyjadřovat k výhodám, nevýhodám heterogenních tříd a dále pak, jak vnímají práci učitele ve věkově smíšené třídě.

Hypotézy

H1: Plánování práce ve věkově smíšené třídě je pro pedagoga náročnější.
H2: Děti ve věkově smíšených třídách lépe rozvíjí vzájemné vztahy a socializaci.

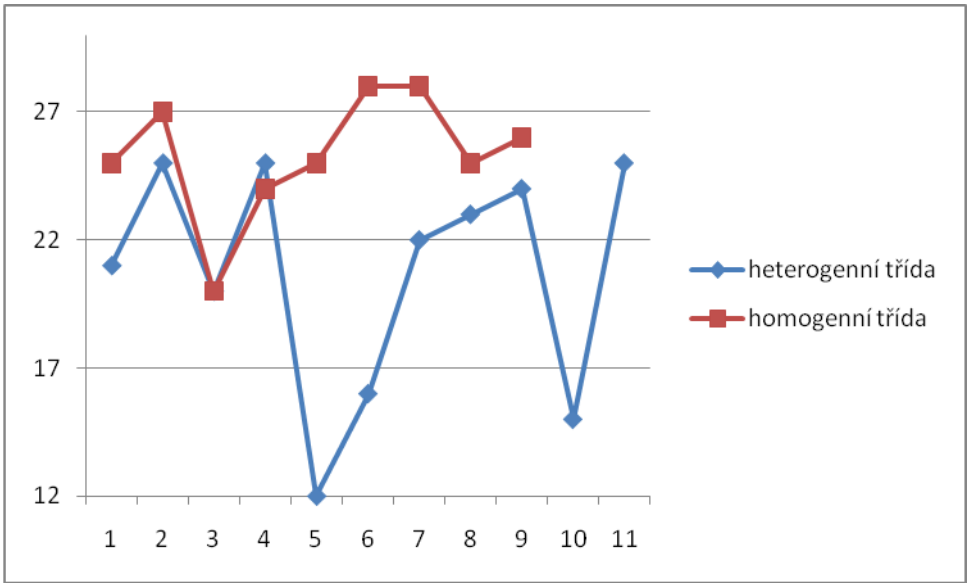
3.2. Výsledky empirického výzkumu

Graf 1: Poměr tříd, kde dotázaní pedagogové pracují

Celkem bylo dotazováno dvacet pedagogů, z nichž jedenáct bylo z heterogenních tříd a devět pedagogů pracuje ve věkově homogenní třídě.

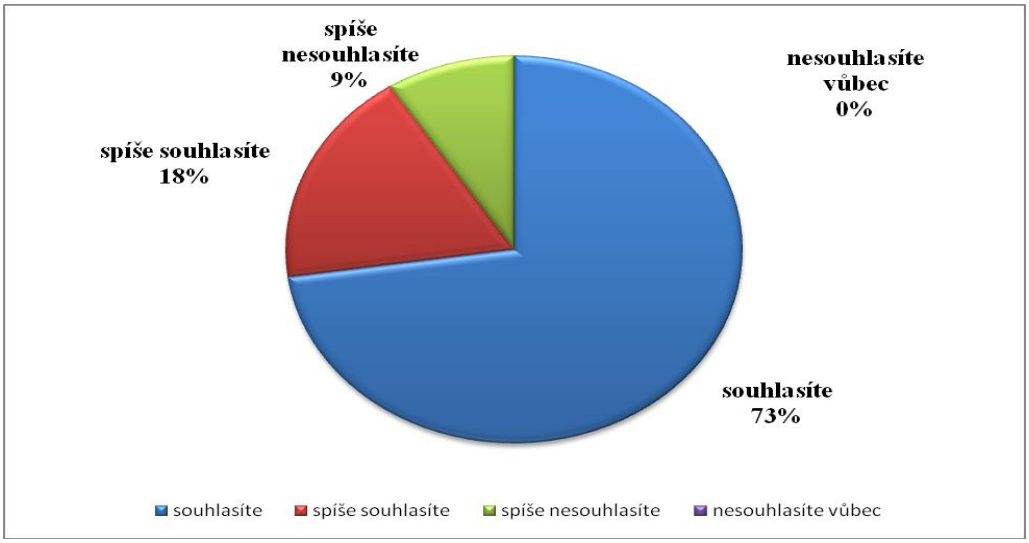
Graf 2: Počet dětí ve třídách u dotázaných pedagogů

Počet dětí v jednotlivých třídách se liší, neboť jsem oslovila i učitelky, které pracují ve třídě jen samy. Proto je počet dětí ve třídách snížen.

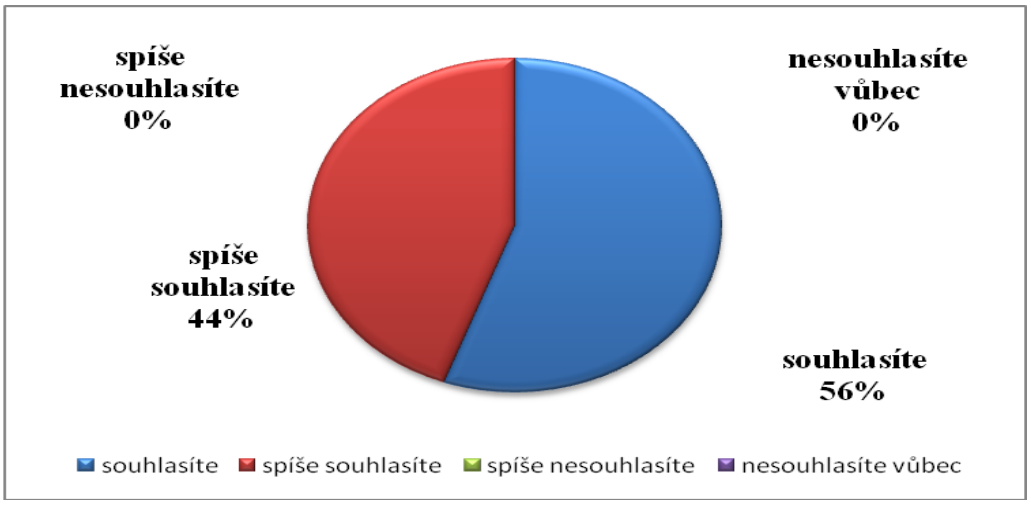
Graf 3: Domníváte se, že je organizace práce ve věkově smíšené třídě pro pedagoga náročnější?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 4: Domníváte se, že je organizace práce ve věkově smíšené třídě pro pedagoga náročnější?

Názor pedagogů homogenní třídy:

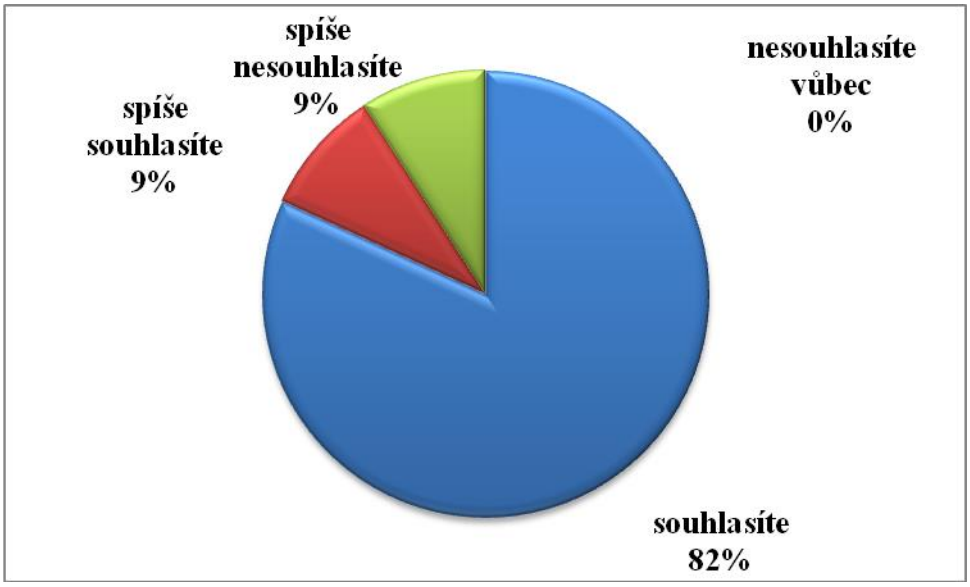

Pedagogové heterogenních tříd jsou téměř ze ¾ přesvědčeni, že organizace práce, ve věkově smíšené třídě, je pro pedagoga mnohem náročnější než ve věkově homogenní třídě. 18% s tímto názorem spíše souhlasí a jen 9% s tímto názorem spíše nesouhlasí.

Pedagogové homogenních tříd s tímto výrokem souhlasí nebo spíše souhlasí. Značné rozdíly v názoru pedagogů na tuto otázku nejsou patrné.

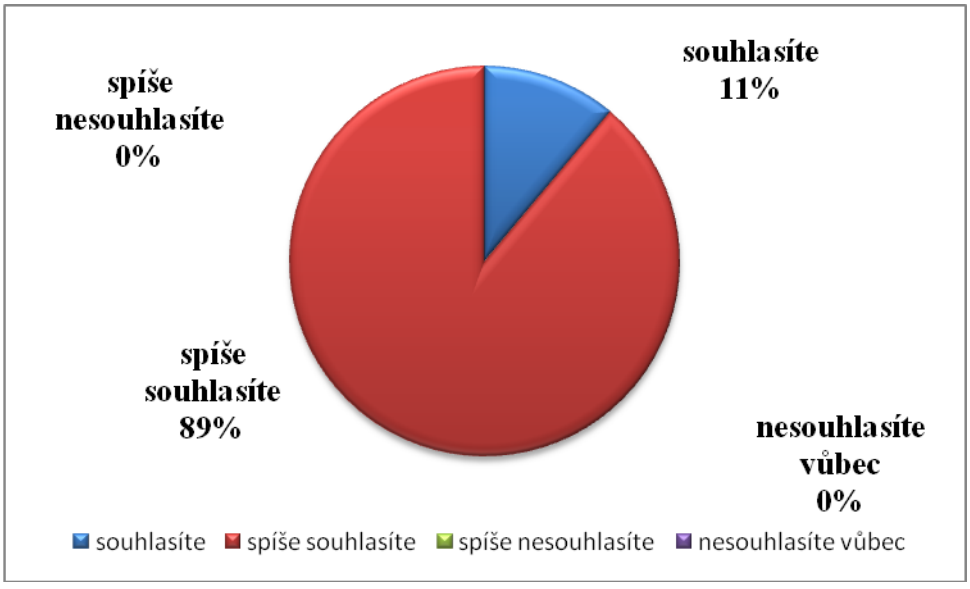
Graf 5: Myslíte si, že je adaptace ve věkově smíšené třídě pro děti vhodnější?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 6: Myslíte si, že je adaptace ve věkově smíšené třídě pro děti vhodnější?

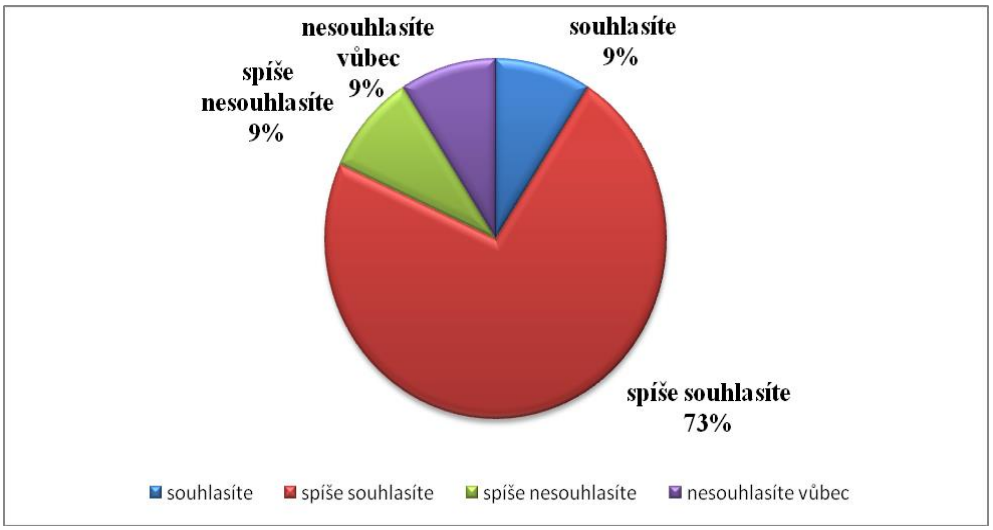
Názor pedagogů homogenní třídy:

Pedagogové homogenních i heterogenních tříd zastávají názor, že adaptace ve věkově smíšené třídě je pro děti vhodnější. Většina učitelů z heterogenních tříd s touto otázkou plně souhlasí a 89% učitelů z homogenních spíše souhlasí.

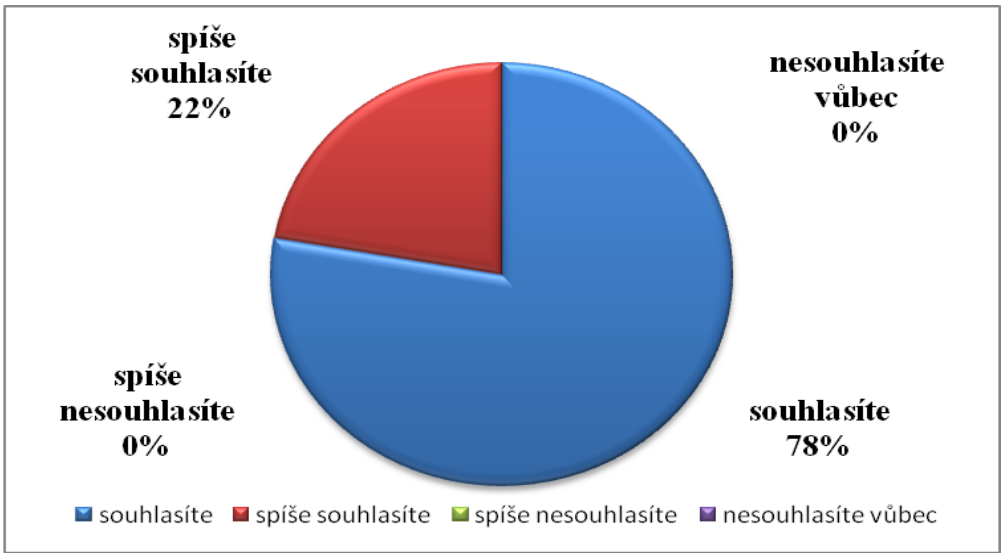
Graf 7: Mají starší děti ve věkově smíšené třídě větší zodpovědnost za mladší děti?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 8: Mají starší děti ve věkově smíšené třídě větší zodpovědnost za mladší děti?

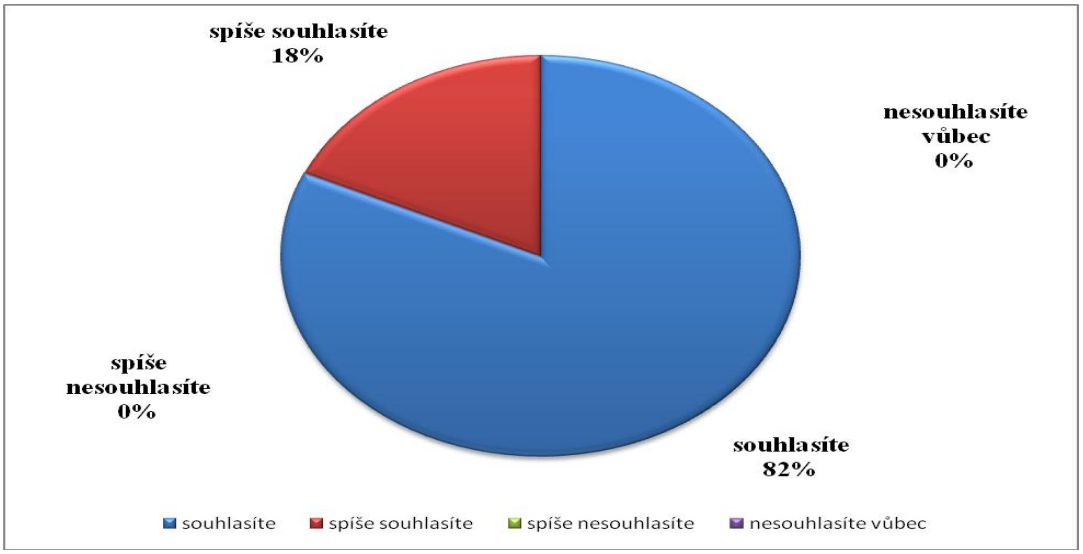
Názor pedagogů homogenní třídy:

Názor se však liší u zodpovědnosti starších dětí za mladší, kdy pedagogové z homogenních tříd souhlasí 78% s názorem, že starší mají za mladší děti větší zodpovědnost. Učitelé heterogenních tříd souhlasí 73% a ostatní souhlasí, spíše nesouhlasí a nesouhlasí vůbec.

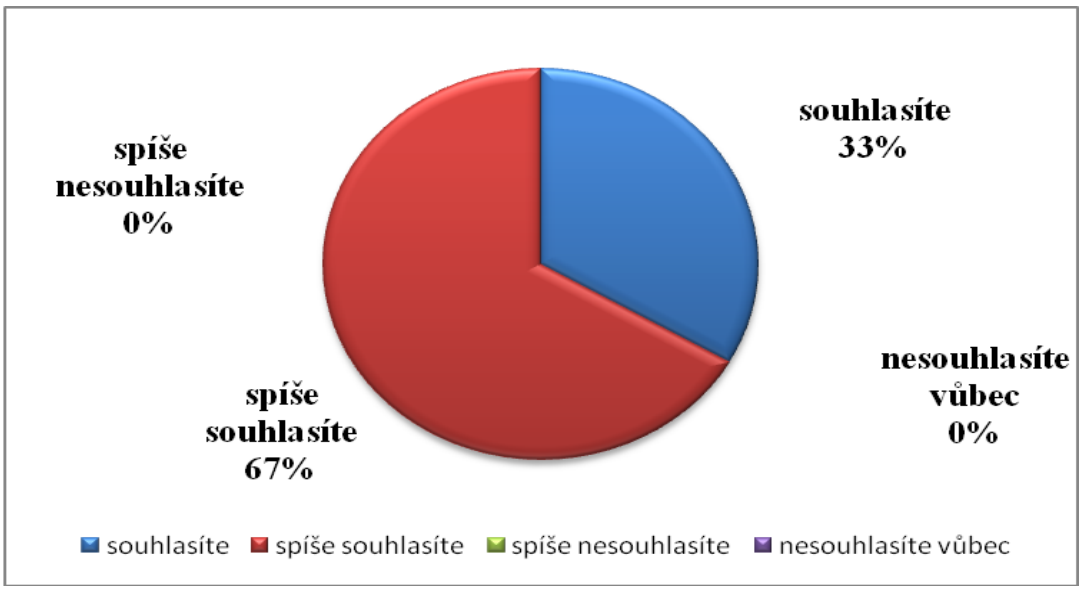
Graf 9: Poskytují věkově smíšené třídy lepší možnosti pro učení se od sebe navzájem (např. mladší od starších)?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 10: Poskytují věkově smíšené třídy lepší možnosti pro učení se od sebe navzájem (např. mladší od starších)?

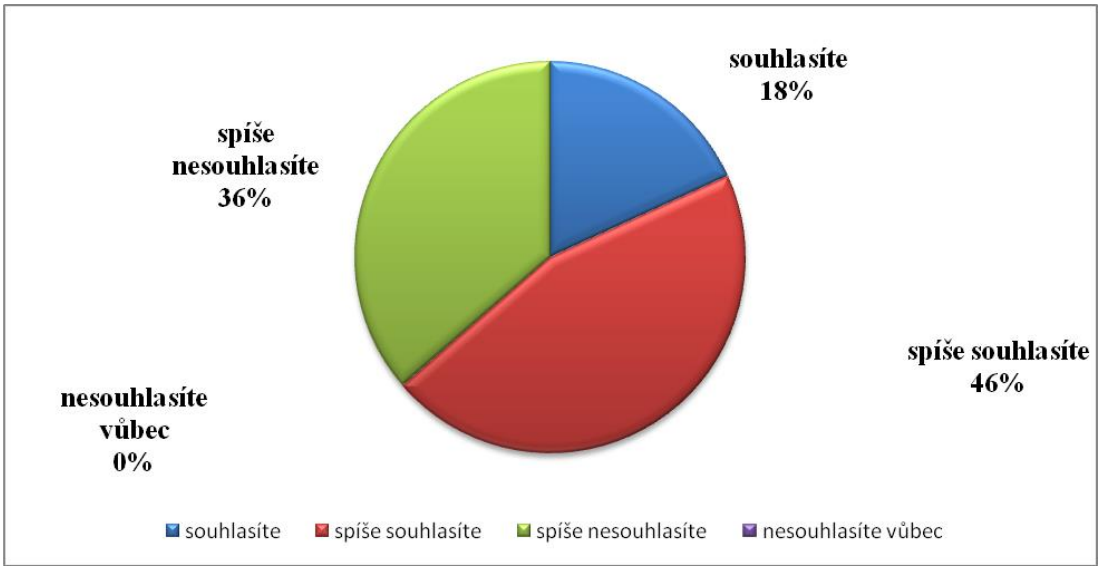
Názor pedagogů homogenní třídy:

V podstatě se dá říci, že pedagogové souhlasí nebo spíše souhlasí s tím, že věkově smíšené třídy poskytují lepší možnosti pro učení se od sebe navzájem.

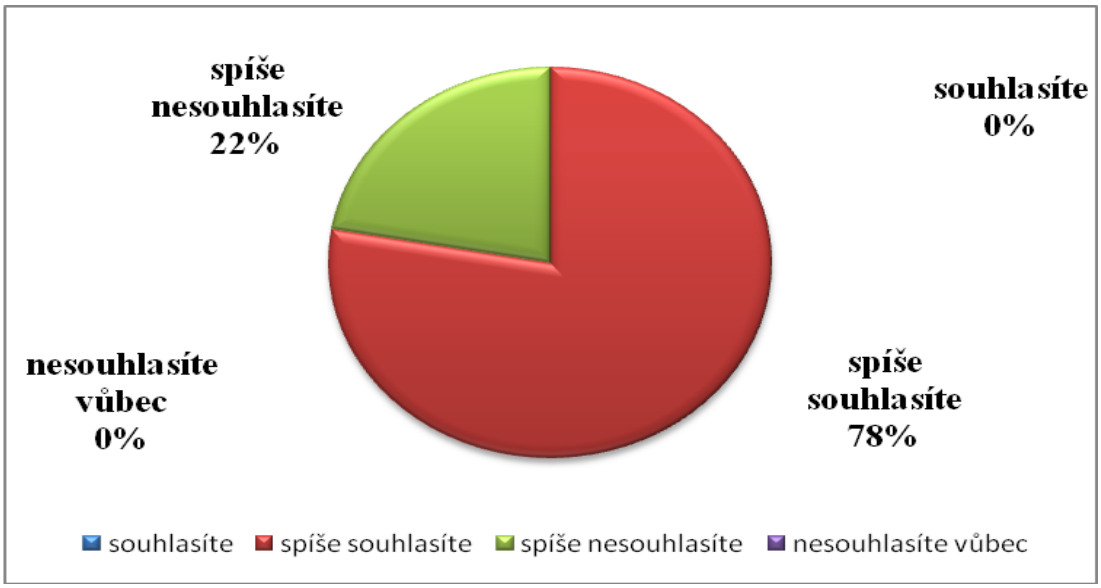
Graf 11: Budují se lépe základy pro přátelství ve věkově smíšených třídách?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 12: Budují se lépe základy pro přátelství ve věkově smíšených třídách?

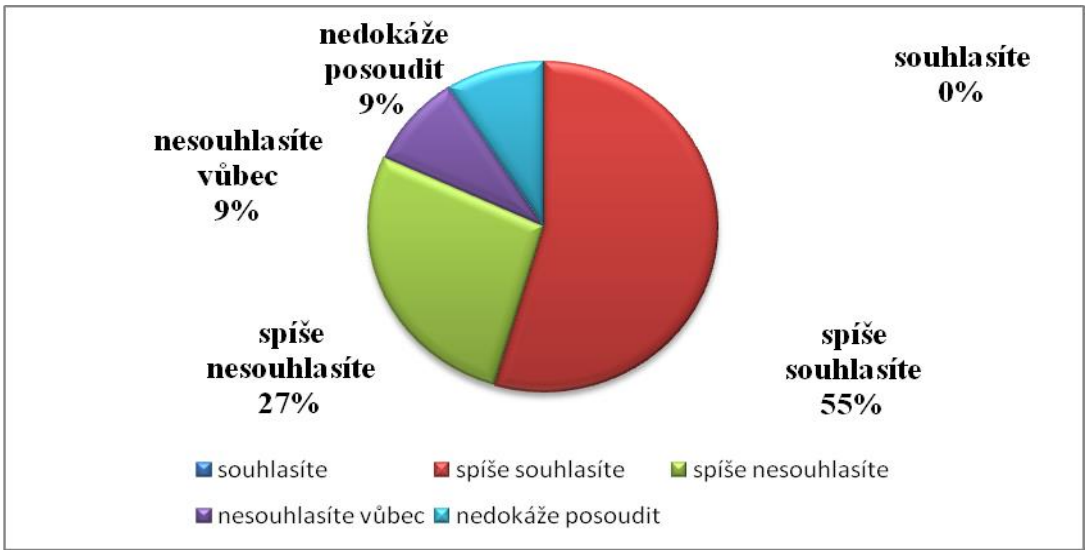
Názor pedagogů homogenní třídy:

Rozdíl je vidět v názoru, zda se lépe budují základy pro přátelství, neboť tady se názory rozchází. Pouhých 46% pedagogů z heterogenních tříd s tímto úsudkem souhlasí a 36% spíše nesouhlasí. U učitelů z homogenních tříd převládá názor, který spíše souhlasí, ostatní učitelé spíše nesouhlasí.

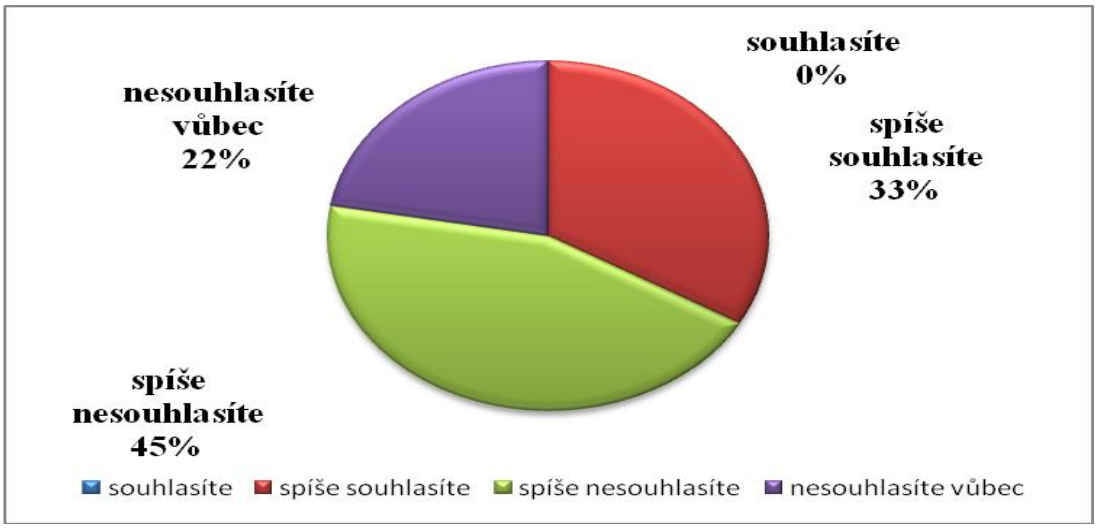
Graf 13: Domníváte se, že ve věkově smíšených třídách je méně agrese?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 14: Domníváte se, že ve věkově smíšených třídách je méně agrese?

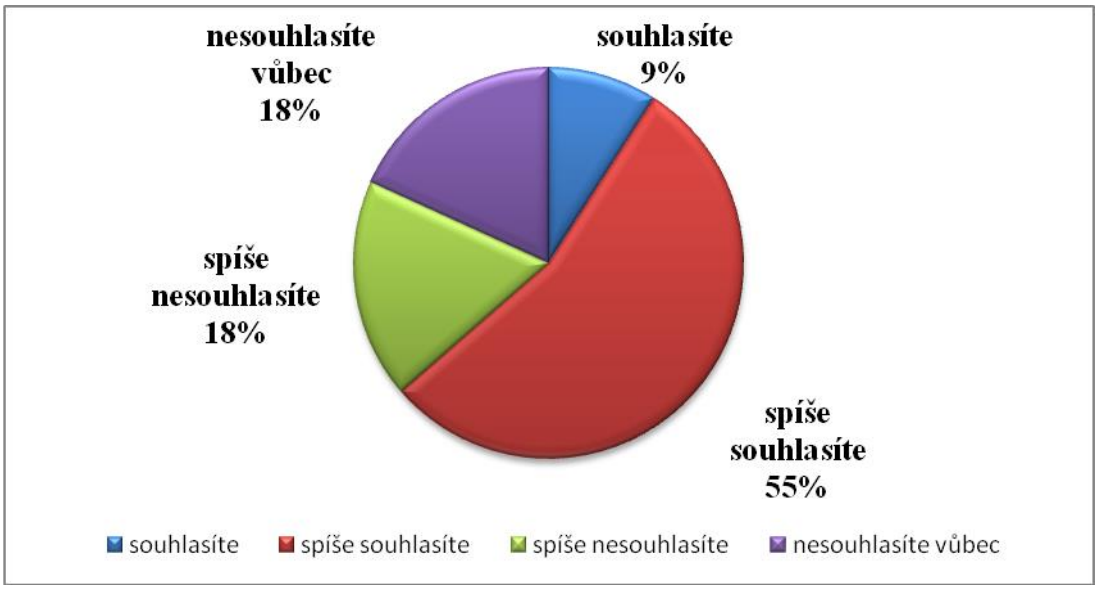
Názor pedagogů homogenní třídy:

Jak je možné vidět z grafů, i zde se názory rozcházejí. Přes polovinu pedagogů heterogenních tříd s tímto názorem spíše souhlasí a méně jak polovina spíše nesouhlasí. U homogenních tříd pedagogové spíše nesouhlasí ze 45%, nesouhlasí vůbec nebo spíše souhlasí. Názory se poněkud rozbíhají. Není zde jednotný názor na tuto problematiku.

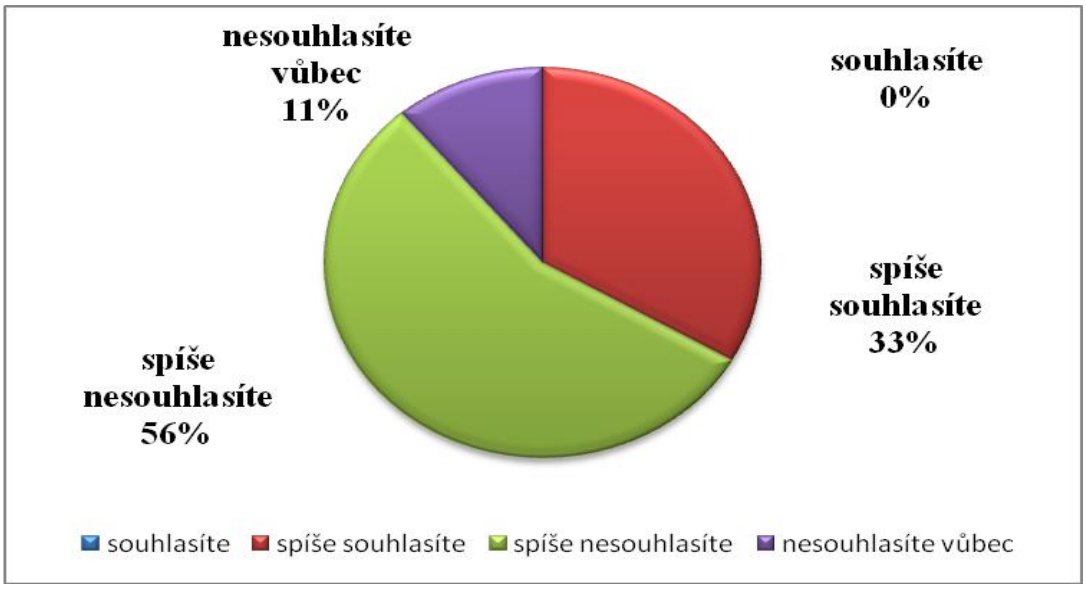
Graf 15: Domníváte se, že ve věkově smíšených třídách je méně soupeření?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 16: Domníváte se, že ve věkově smíšených třídách je méně soupeření?

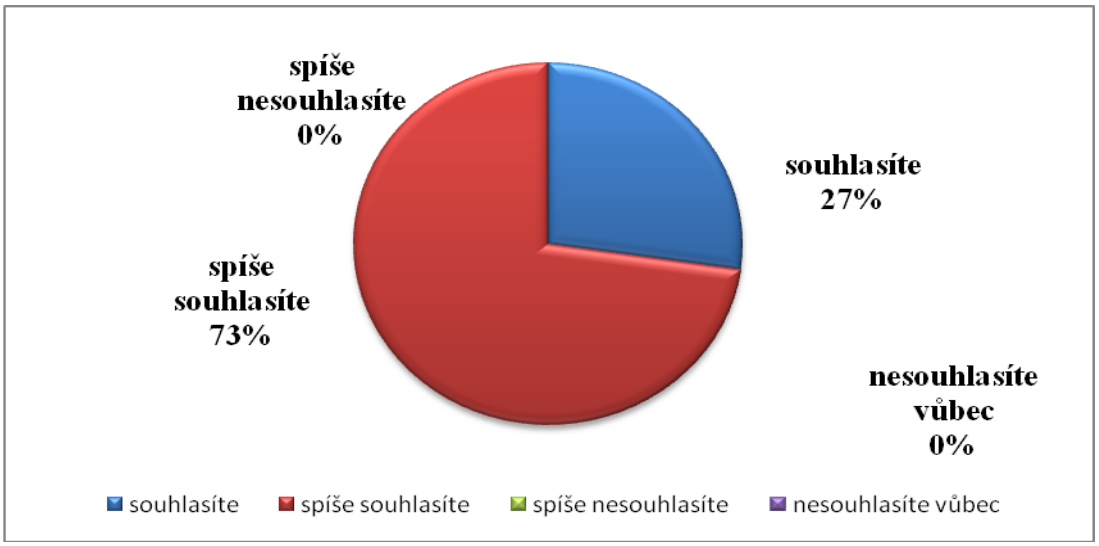
Názor pedagogů homogenní třídy:

Zajímavý je názor, zda je ve věkově smíšené třídě méně soupeření. Učitelé z heterogenních tříd se domnívají, že spíše ano, ale učitelé homogenních tříd spíše ne. Poměrná část s tímto názorem nesouhlasí vůbec.

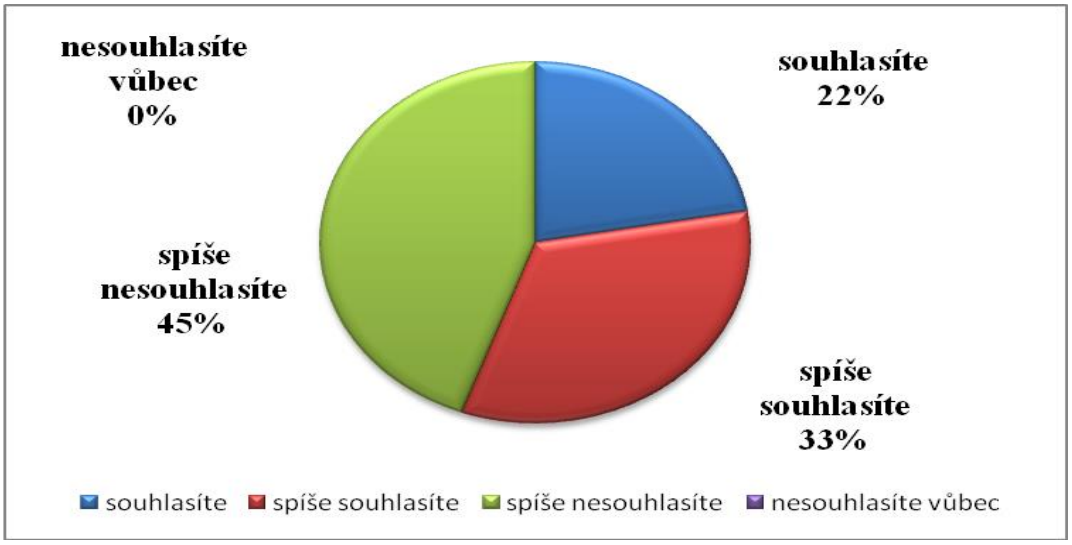
Graf 17: Domníváte se, že věkově smíšené třídy pozitivně působí na sourozenecké vztahy?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 18: Domníváte se, že věkově smíšené třídy pozitivně působí na sourozenecké vztahy?

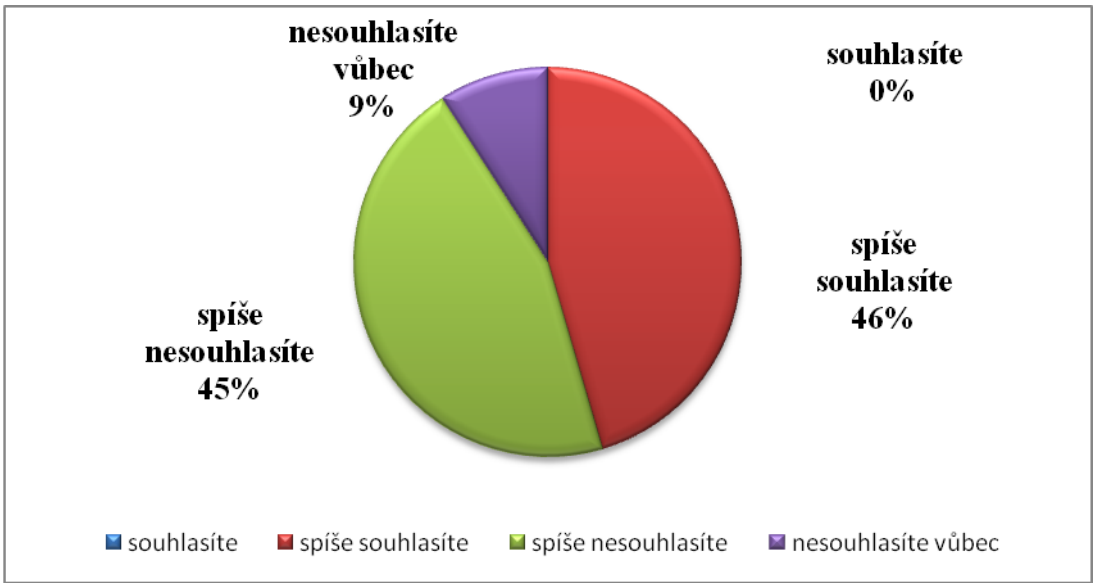
Názor pedagogů homogenní třídy:

V knihách je uváděno, že smíšené třídy pozitivně působí na sourozenecké vztahy, domnívají se to i učitelé z heterogenních tříd, kteří ze 73% spíše souhlasí a z 27% souhlasí plně. Na rozdíl od učitelů z homogenních, kteří s tímto názorem spíše nesouhlasí ze 45%, spíše souhlasí z 33% a souhlasí z 22%.

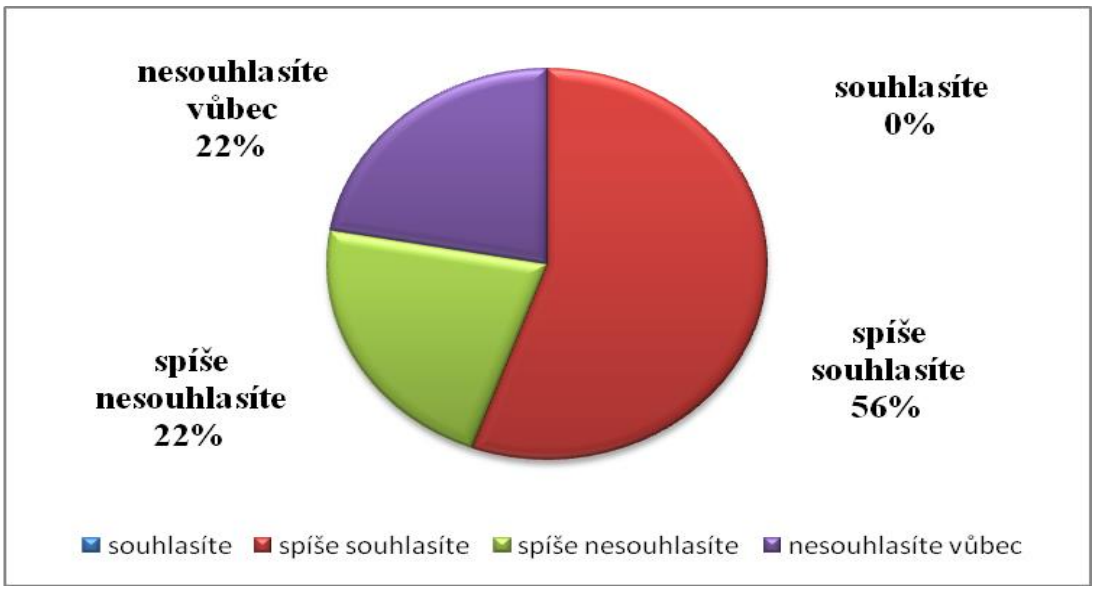
Graf 19: Může mladším dětem uškodit, že budou spoléhat na pomoc starších?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 20: Může mladším dětem uškodit, že budou spoléhat na pomoc starších?

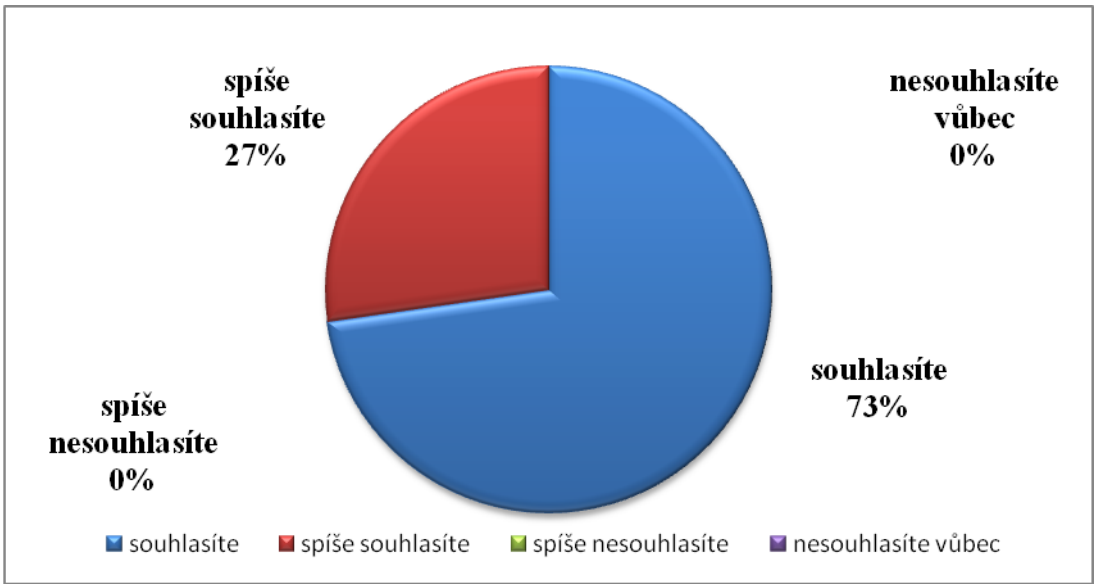
Názor pedagogů homogenní třídy:

Zhruba polovina respondentů se shodla na názoru, že mladším dětem může uškodit, když se budou spoléhat na pomoc starších. Další polovina s tímto názorem spíše nesouhlasí.

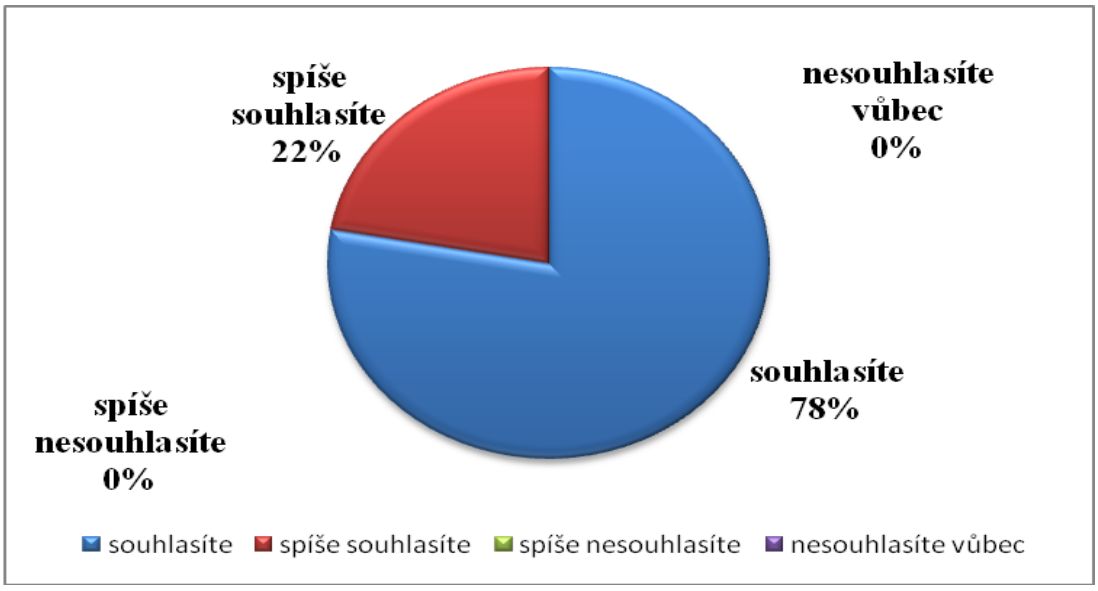
Graf 21: Domníváte se, že se rozvíjí rychleji aktivní i pasivní tvorba slovní zásoby ve věkově smíšených třídách?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 22: Domníváte se, že se rozvíjí rychleji aktivní i pasivní tvorba slovní zásoby ve věkově smíšených třídách?

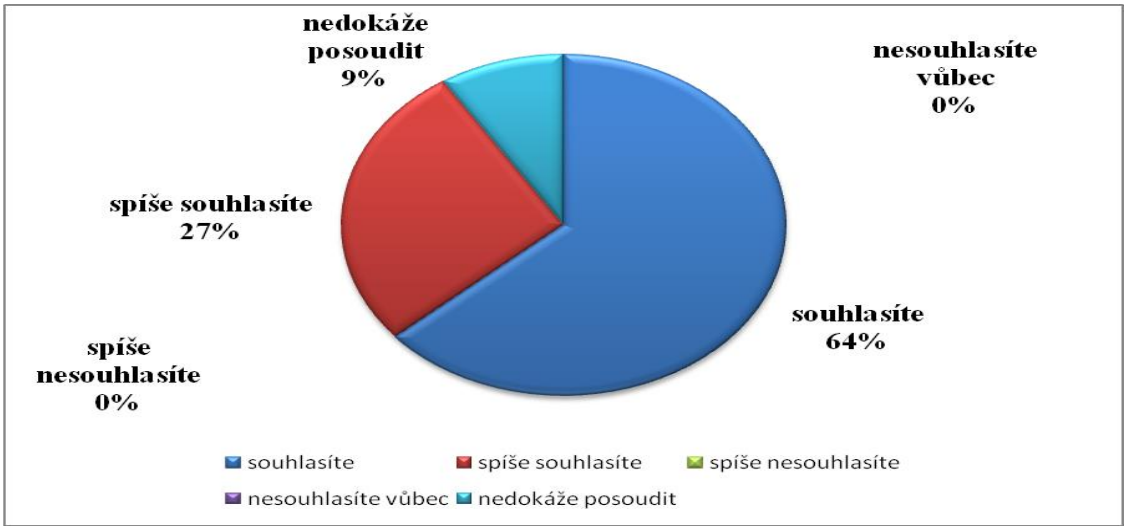
Názor pedagogů homogenní třídy:

Obě skupiny pedagogů se shodly na souhlasu, že děti ve věkově smíšené třídě rychleji rozvíjí aktivní i pasivní tvorbu slovní zásoby a s tímto názorem souhlasí nebo spíše souhlasí.

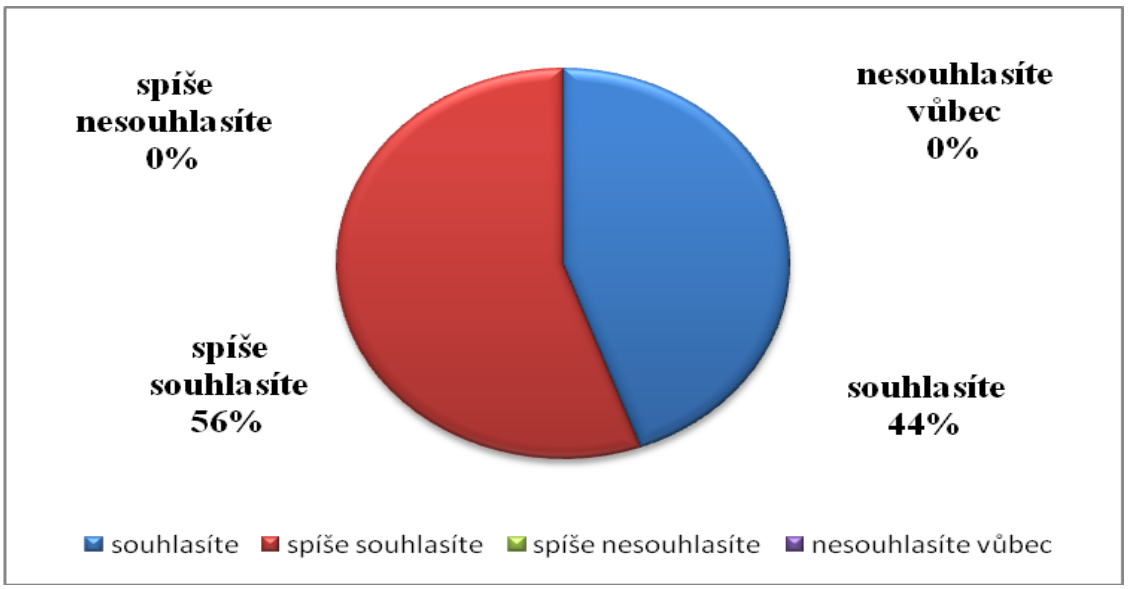
Graf 23: Domníváte se, že napodobováním starších je rozvoj mladších dětí ve smíšených třídách rychlejší?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 24: Domníváte se, že napodobováním starších je rozvoj mladších dětí ve věkově smíšených třídách rychlejší?

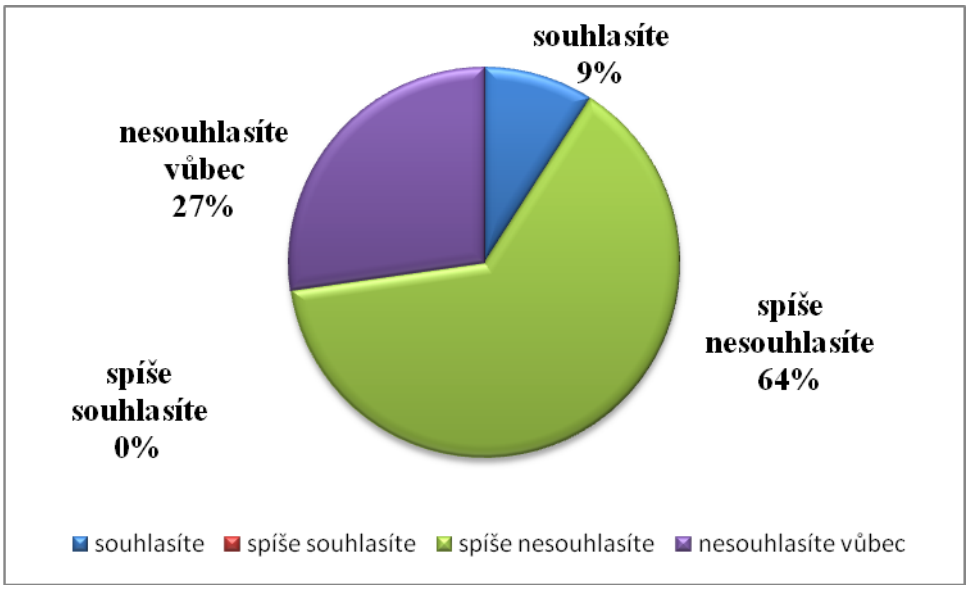
Názor pedagogů homogenní třídy:

Další graf nám opět ukazuje souznění obou skupin respondentů, neboť souhlasí nebo spíše souhlasí s názorem, který říká, že napodobováním starších se rychleji rozvíjí mladší děti.

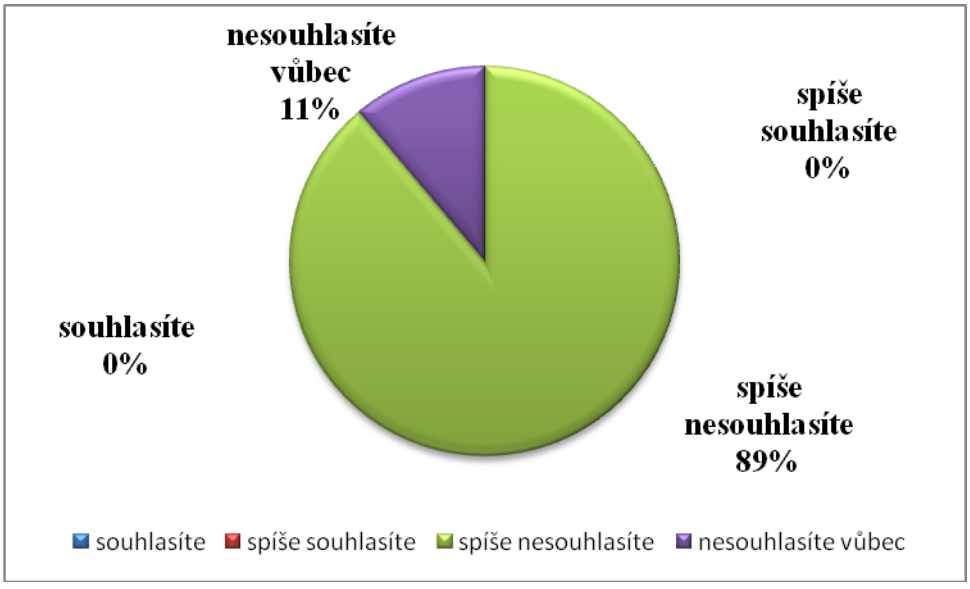
Graf 25: Domníváte se, že starší děti utlačují nebo odstrkují mladší děti?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 26: Domníváte se, že starší děti utlačují nebo odstrkují mladší děti?

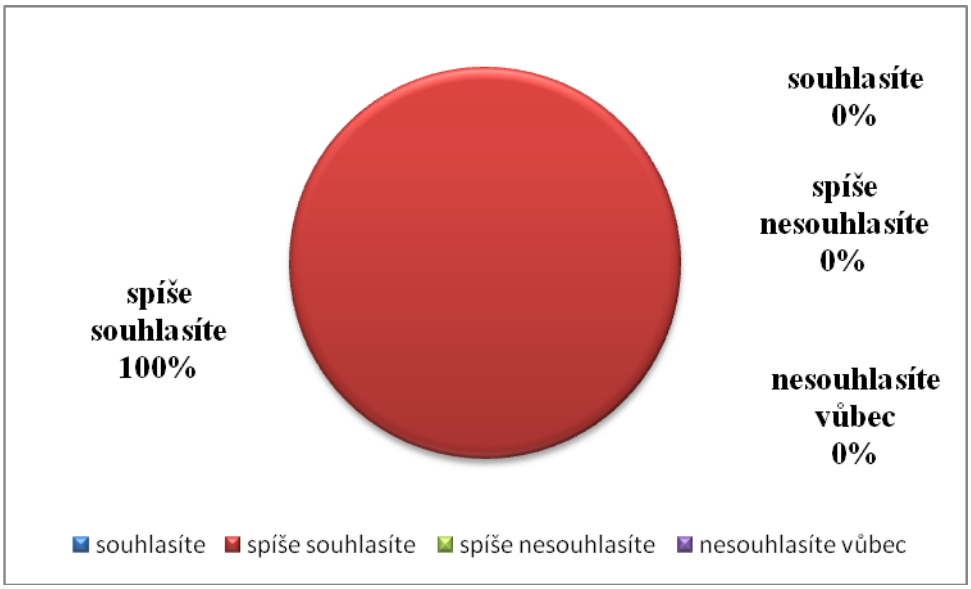
Názor pedagogů homogenní třídy:

Pedagogové se nedomnívají, že by starší děti utlačovaly nebo odstrkovaly mladší. Spíše s tímto úsudkem nesouhlasí nebo nesouhlasí vůbec. Názory na tento problém jsou téměř stejné.

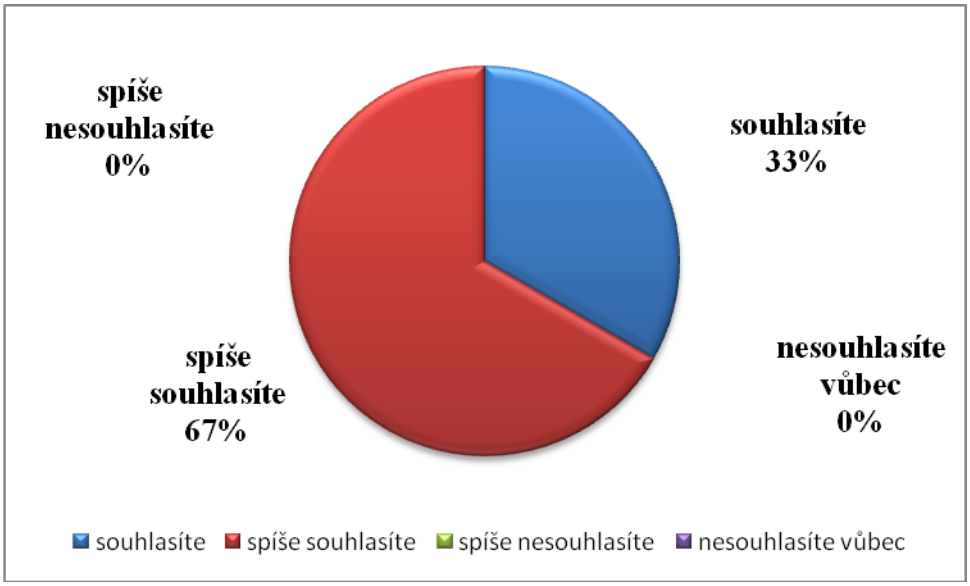
Graf 27: Domníváte se, že starší děti mladší ochraňují, opatrují a pomáhají jim?

Názor pedagogů heterogenní třídy:

Graf 28: Domníváte se, že starší děti mladší ochraňují, opatrují a pomáhají jim?

Názor pedagogů homogenní třídy:

100% spíše souhlasí pedagogové heterogenních tříd s názorem, že starší děti ochraňují, opatrují a pomáhají mladším dětem. U pedagogů z homogenních tříd, byl tento názor podobný. 67% spíše souhlasilo, ostatní souhlasili plně.

Následují citace odpovědí na otevřené otázky, na které pedagogové odpovídali dle svého názoru a zkušeností:

1. **Jaké vidíte výhody smíšených tříd?**

a) *Děti se učí od sebe navzájem, rychleji se rozvíjí řeč, starší děti jsou celkově „tahouny" pro mladší (ti se jim chtějí vyrovnat). Vytváří se skupinky při hrách a ne žádné „masovky". Starší a mladší děti si spolu hrají málo, spíše vedle sebe – pozorují.*

b) *Rychleji se rozvíjí v komunikativních schopnostech a dovednostech, učení nápodobou.*

c) *Děti se naučí respektovat ty mladší – slabší a učí se od sebe navzájem – nápodoba, řeč.*

d) *Rozvíjí se rychleji komunikace, rozšiřuje se slovní zásoba, je zde větší možnost výběru her.*

e) *Mladší děti se učí od starších převážně napodobováním. V různých situacích může učitelka použít starší dítě, aby mladšímu něco vysvětlilo, ukázalo, objasnilo – jednak to rozvíjí starší dítě v komunikaci a možná by to mohla být pro mladší dítě přijatelnější forma sdělení, protože děti mají k sobě navzájem blíže než k dospělým. Vstupní adaptace, možnost pobytu se sourozenci, vzájemné sdílení.*

f) *Lepší adaptace – malé dítě vidí, jak si ostatní děti normálně hrají a účastní aktivit a snáze se také zapojuje, přijímá společná pravidla apod. Když jsou to jen samé tříleté děti, z nichž některé třeba pláčou po mamince, může adaptace probíhat hůře. Možnost vedení starších dětí k pomoci mladším (ve školce, ve které jsem byla na praxi, to fungovalo opravu velmi dobře). Menší rivalita mezi dětmi. Sourozenci mohou být pohromadě nebo různě staré děti, které se znají (známi, příbuzní). Pro některé sourozence to ale může být i nevýhoda, záleží, jaké mají vztahy.*

g) *Lepší socializace, vztahy, učení.*

h) *Určitou výhodou je učení od starších dětí (rozvoj slovní zásoby, sebeobsluha, hygienické a zdravotní návyky, prosazování názorů atd.).*

i) *Děti se mohou navzájem možná rychleji něco naučit. Jde právě o nápodobu mladších od starších.*

j) *Nápodoba starších dětí, návyky a postoje starších, prosociální chování starších.*
k) *Přirozenější a rychlejší adaptace mladších dětí.*
l) *Společně trávené chvíle mladších dětí se staršími – nápodoba, socializace, komunikace, učení.*
m) *Učení se od sebe navzájem.*
n) *Výborné na sourozenecké, kamarádské, příbuzenské vztahy – lepší adaptace.*
o) *Děti se musí umět podřídit i prosadit, socializace.*
p) *Děti se učí od sebe navzájem, rychlejší rozvoj schopností a dovedností.*
q) *Rychlejší adaptace, učení, komunikace.*
r) *Starší děti mohou pomoci mladším, ale jen když o ni požádají. Vzájemné vysvětlování, lepší než s dospělým.*
s) *Učení nápodobou - zvyky, postoje, návyky.*
t) *Rychlejší adaptace nově příchozích dětí.*

2. Jaké vidíte nevýhody smíšených tříd?

a) *V organizaci práce – z hlediska učitele, z hlediska dětí nevidím žádné nevýhody.*
b) *Žádné nevýhody nevidím.*
c) *Zejména v organizaci práce z hlediska pedagoga.*
d) *Nevidím téměř žádné. Snad je, pokud učitelka třídu organizačně nezvládá, mohou být předškolní děti určitým způsobem v nevýhodě (zanedbávány).*
e) *Obávala bych se šikany ve třídě.*
f) *Přetěžování dětí nebo naopak nevytěžování. Děti pak mohou být v depresi nebo se nudit.*
g) *Vnímám spíše ze strany pedagoga, a to náročnosti na organizaci a přípravu.*
h) *Žádné nevýhody nevidím, spíše výhody.*
i) *Zmenšená možnost najít si kamaráda (když jsou např. ve smíšené skupině jen dvě nebo tři předškolní holčičky, které si zrovna nepadnou do oka, není to moc dobré). Horší možnost pro učitele vytvářet program vhodný pro všechny děti. Mladší děti se od starších bohužel učí i věci, které zrovna nejsou ty nejlepší (např. sprosté mluvení, praní apod.).*
j) *Nevýhody spíše ze strany učitele – náročnější příprava.*
k) *Žádné.*

l) *Starší mohou mít pocit, že na nich leží zodpovědnost za mladší děti. Mohou se pak cítit frustrovaní.*

m) *Žádné výhody nevidím, jen ze strany učitele. Práce je náročnější.*

n) *Své vzdělávací činnosti plánuji zejména pro starší děti, ale mladší se mohou jakoukoliv měrou kdykoliv připojit. Nevýhodou z mého pohledu je i odstrkování mladších dětí jejich staršími vrstevníky, ale i zde se mohou mladší děti naučit prosazovat své zájmy, potřeby a názory. Pedagog ve smíšené třídě by neměl používat starších dětí pro pomoc s dětmi mladšími, ať už v oblékání, stravování atd.*

o) *Žádné nevýhody nevidím. Učitel se připravuje pořád stejným způsobem a nabízí různé činnosti.*

p) *Právě ta zodpovědnost starších za mladší. Ačkoli to nemusí mít vždy negativní vliv, některé citlivější starší děti pak mohou mít špatný pocit z toho, že kamarádovi nepomohly. Učitelka by však na tohle měla dohlížet.*

q) *Žádné.*

r) *Určitě zejména v pomoci starších mladším. Není to povinnost starších dětí pomáhat mladším, je to jejich rozhodnutí – svobodná volba. Učitelé se na to dost často spoléhají.*

s) *Žádné zásadní nevýhody nespatřuji. Spíše výhody pro děti. Nevýhody jen ze strany učitelů, neboť práce je o něco náročnější.*

t) *Nesprávná slova, která používají starší děti.*

3. Jak vnímáte práci učitelky ve věkově smíšené třídě (tvořivější, náročnější)?

a) *Práce je náročná na přípravu – brát ohled na věk jednotlivých dětí (co zvládají a měly by v tomto věku umět) a současně ohled na individualitu. Práce musí být velmi promyšlená.*

b) *Práce je náročnější a je potřeba vzájemné souhry obou učitelek ve třídě.*

c) *Naprosto jednoznačně náročnější na přípravu – je třeba zohlednit věk dětí.*

d) *Organizace ve třídě může být z postavení učitele náročnější.*

e) *Práce na přípravu je více náročná – musí si připravit více činností (jak pro malé, tak pro velké děti).*

f) *Určitě je práce pro učitele náročnější z hlediska příprav – každé dítě je individuální a dosahuje jiné věkové úrovně.*

g) *Práce pedagoga je náročnější.*

h) *Z hlediska učitele je práce zcela jistě náročnější. Přípravy trvají déle a musí být více promyšlení, aby se děti nepřetěžovaly nebo nenudily.*

i) *Práce učitelky je náročnější na přípravu, a to jak na čas, tak na přípravu podnětového prostředí. Může být náročnější i na organizaci ve třídě. Na druhé straně mohou být starší děti učitelce „pomocníky" při oblékání, předávání informací, vysvětlování mladším dětem. Důležité je včasné zakročení různým nátlakům nebo projevům šikany, soupeření nebo agrese.*

j) *Určitě je práce pedagoga více náročná.*

k) *I když učitel nabízí různé činnosti, musí tyto činnosti vybírat i z hlediska věku dítěte, protože každý prochází jiným stádiem vývoje.*

l) *Jednoznačně jako náročnější. Učitelka je svým způsobem omezená právě tím, že se nemůže věnovat jen jedné věkové skupině. Potřeby tříletých a šestiletých dětí jsou opravu hodně různé. Je potřeba pečlivé promyšlenosti a spolupráce s druhou učitelkou, tak aby potřeby všech věkových skupin mohly být dobře naplněny. V jednom se to opravdu zvládnout nedá. Malé děti ve smíšené skupině často přicházejí o aktivity přiměřené jejich věku, protože učitelka vytváří program spíše pro ty starší. Nejmenší děti tak často jen přihlížejí k tomu, co se ve školce děje a teprve postupně se zapojují. Pokud mohu vyjádřit svůj názor, tak si myslím, že jsou věkově smíšené třídy lepší, ale jako učitelce se mi lépe pracuje s věkově homogenní třídou.*

m) *Je třeba veškerou práci přizpůsobit různým věkovým skupinám dětí. Proto se stává práce náročnější.*

n) *Rozhodně náročnější, více činností za dopoledne – musí přizpůsobit věku, zvláštní práce s předškoláky.*

o) *Jak už bylo zmíněno, je určitě náročnější na přípravu. Učitelka musí být dostatečně kreativní a připravit si dostatečně pestrou nabídku činností pro všechny děti tak, aby uspokojila jejich vzdělávací potřeby.*

p) *Pedagog musí být kreativní a přizpůsobit veškerou činnost dané situaci. Pokud vidí, že se starší děti nudí, nabídne jim zajímavější práci a naopak, pokud malé děti nezvládají, nabídne jim pomoc nebo jinou činnost.*

q) *Práce pedagoga je mnohem náročnější na přípravu.*

r) *Rozhodně je tato výuka náročnější – musíme se zaměřit na obě skupiny dětí. Je problém, aby starší děti nezaostávaly a „nenudily se" v činnostech, zato však tato práce musí být přiměřená i věku nižšímu. Pokud jsou však děti dobře*

vedené, nemusí být tvořivost pouze na straně učitelky. Ta se však musí na hodiny možná více připravovat a být kreativní.

s) *Pedagog je určitě více vytížen, protože práce musí být promyšlená a více zohledňovat věkové rozdíly dětí.*

t) *Práci učitele vnímám jako náročnější. Tvořivý musí být pedagog neustále. Práce je složitější na přípravu. Nabídnout více činností na různý věk.*

4. ZÁVĚR

A) Závěry vyplývající z výzkumu

Hypotéza 1: Plánování práce ve věkově smíšené třídě je pro pedagoga náročnější.

Výzkumem se potvrdila hypotéza, že plánování práce z hlediska pedagogů je náročnější. 73% pedagogů heterogenních tříd souhlasí s tvrzením, že organizace práce je mnohem náročnější než v homogenních třídách. Pedagogové homogenních tříd s tímto tvrzením souhlasí nebo spíše souhlasí.

Jako hlavní důvody náročnosti této práce dotazovaní pedagogové uvádějí:

- nutnost brát ohledy na rozdílný věk jednotlivých dětí
- vzájemná koordinace aktivit mezi pedagogy
- příprava více rozmanitých činností pro více dětí
- pedagog se nemůže věnovat pouze jedné skupině, ale musí všem stejně
- rozdílnost potřeb dětí
- požadavky na kreativitu pedagoga

Hypotéza 2: Děti ve věkově smíšených třídách lépe rozvíjí vzájemné vztahy a socializaci.

Potvrdila se hypotéza, že děti se lépe rozvíjí po stránce vzájemných vztahů i socializace. Pedagogové homogenních i heterogenních tříd zastávají shodně názor, že adaptace ve věkově smíšené třídě je vhodnější, většina učitelů s touto otázkou plně souhlasí a 89% učitelů z homogenních tříd spíše souhlasí. Rovněž pedagogové z homogenních tříd ze 78% souhlasí s názorem, že starší mají za mladší děti větší zodpovědnost. Učitelé heterogenních tříd souhlasí 73% a ostatní souhlasí, spíše nesouhlasí a nesouhlasí vůbec. Názorová shoda panuje ve tvrzení, že věkově smíšené třídy poskytují lepší možnosti pro učení se od sebe navzájem.

Názory se rozchází ve tvrzení, že přátelství se lépe buduje ve věkově smíšených třídách, neboť pouhých 46% pedagogů z heterogenních tříd s tímto úsudkem souhlasí a 36% spíše nesouhlasí. U učitelů z homogenních tříd převládá názor, který spíše souhlasí (78%) a ostatní učitelé spíše nesouhlasí. Ani tvrzení, že ve smíšených třídách dochází k méně agresivnímu chování, se plně nepotvrdilo, neboť 36% pedagogů nesouhlasí nebo spíše nesouhlasí, u homogenních tříd je to dokonce 45% oslovených pedagogů. Zajímavý je názor, zda je ve věkově smíšené třídě méně soupeření. Učitelé z heterogenních tříd se domnívají, že spíše ano, ale učitelé homogenních tříd spíše ne.

Jako hlavní přednost smíšených tříd bývá v literatuře uváděno pozitivní vliv na sourozenecké vztahy, s tímto tvrzením souhlasí 100% pedagogů z heterogenních tříd, ale naopak učitelé z homogenních s tímto názorem spíše nesouhlasí ze 45%. Zhruba polovina dotazovaných pedagogů souhlasí s tvrzením, že mladším dětem může uškodit, když se budou spoléhat na pomoc starších. Naopak naprostá shoda obou skupin nastala při tvrzení, že děti ve věkově smíšené třídě rychleji rozvíjí aktivní i pasivní tvorbu slovní zásoby, stejně jako s tvrzením, že napodobováním starších dětí se rychleji rozvíjejí i mladší děti. Pouze 9% z dotazovaných pedagogů v heterogenní třídě se domnívá, že starší děti mohou utlačovat nebo odstrkovat mladší, ostatní s tímto tvrzením nesouhlasí. Naopak 100% pedagogů z heterogenních i homogenních tříd souhlasí s názorem, že starší děti ochraňují, opatrují a pomáhají mladším dětem.

B) Závěry vyplývající z teoretického bádání

Existence heterogenních tříd má své opodstatnění, jednak slouží k naplnění Rámcového programu pro předškolní vzdělávání, vytváří podmínky pro kooperativní učení, nabízí více možností komunikace, osvojení si více scénářů chování, kontaktů, hry a aktivity jsou v heterogenní třídě více přirozené, tvořivější s prostorem pro přirozený rozvoj osobnosti dítěte, jeho jednání a chování. Heterogenní třída rovněž přináší dítěti cennou zkušenost do budoucího života.

Heterogenní třídy mají i svá negativa, jsou to vysoký počet dětí ve třídě, což může vést k omezení vzdělávání, v těchto třídách převládá skupina nejmladších dětí. Aktivity

jsou náročné na organizaci a časové plánování, představují pro pedagogy vyšší zátěž. Ve třídě může docházet k podceňování dětí starších a přeceňování dětí mladších.

Cílem této bakalářské práce bylo zhodnotit přínosy a nedostatky heterogenních tříd na základě vlastních poznatků, které jsem získala studiem literatury a na základě poznatků a zkušeností pedagogů působících v mateřských školách heterogenních i homogenních.

Teoretickým východiskem se pro mě stala kniha Kurikulum podpory zdraví a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Podle něj mají dnes všechny mateřské školy příležitost jít svou vlastní cestou. V současnosti je prosazován demokratický přístup ke vzdělávání v duchu současného pojetí pedagogiky s akcentem na celou osobnost dítěte, jeho individuální potřeby, zájmy, chování a samostatnost.

Mateřské školy disponují možností volby konkrétního obsahu vzdělávání dětí, ale současně s tím byla na ně uvalena větší zodpovědnost za úroveň vzdělávacího procesu. Stejně tak tomu je i v souvislosti s rozhodnutím, zda v mateřské škole budou děti rozdělené do heterogenních či homogenních tříd. Rámcový program pro předškolní vzdělávání jasně vymezuje dílčí i klíčové kompetence, k jejich získání by mělo předškolní vzdělávání směřovat, ale nenařizuje konkrétní uspořádání tříd a rozdělení dětí. Je na zvážení, každé jednotlivé školy, jaký model si zvolí.

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila z mnoha pohledů, teoretických i praktických, vyjádřit výhody a nevýhody heterogenních mateřských škol. Heterogenní školy jsou přirozenou formou vedoucí k naplňování cílů současného systému vzdělávání, podepřenou nejenom Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání, ale i ověřeny praxí. Jak vyplývá ze zkušeností pedagogů, nejedná se o cestu nejsnazší, ale dává příležitost všem dětem i pedagogům k dosažení kvalitních výsledků. Dovoluji si tedy tvrdit, že i přes veškeré možné negativní vlastnosti heterogenních tříd, je jejich existence dobrou cestou a velkým přínosem pro dítě a jeho budoucí rozvoj.

I když jsou pedagogové přesvědčeni, že je pro děti mnohem prospěšnější věkově smíšená skupina, díky náročnější organizaci práce ve třídě, se této práce obávají.

5. LITERATURA

- GRUNELIUSOVÁ, E.: *Výchova v raném dětském věku*, Praha: Baltazar 1992, stran 59, ISBN 80-9003-734
- HAVLÍNOVÁ M. a kol.: *Zdravá mateřská škola*, Praha: Portál 1995, 141 stran, ISBN 80-7178-048-0
- HAVLÍNOVÁ M.: *Program podpory zdraví ve škole*, Praha: Portál 2004, 311 stran, ISBN 80-7367-0593
- HAVLÍNOVÁ M.: *Kurikulum podpory zdraví v MŠ*, Praha: Portál 2008, 223 stran, ISBN 978-8073674878
- KOŤÁTKOVÁ S.: *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, 184 stran, ISBN 80-247-0852-3
- KOŤÁTKOVÁ S.: *Dítě a mateřská škola*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, 200 stran, ISBN 978-80-247-1568-1
- KOVALIKOVÁ, S.: *Integrovaná tematická výuka*, Kroměříž: SPIRÁLA, 1995, 304 stran, ISBN 80-901873-0-7
- LANGMEIER, J.: *Vývojová psychologie*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, 368 stran, ISBN 80-247128-4-9
- MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*, Praha: Portál 2008, 112 stran, ISBN 978-80-7367-504-2
- MATĚJČEK, Z.: Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte, Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, 182 stran, 978-80-2470-870-6
- PRŮCHA, J.: *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 2009, 395 stran, ISBN 978-80-7367-647-6
- SPILKOVÁ, V. a kol.: *Současné proměny vzdělávání učitelů*, Brno: Paido 2004, 271 stran, ISBN 80-7315-081-6
- ŠMAHELOVÁ, B.: *Nástin vývoje pedagogického myšlení*, Brno: Pedagogická fakulta MU v Brně, MSD, spol. s r.o., 2008, 98 stran, ISBN 978-80-7392-040-1

Jiné zdroje:

- AUTORSKÝ KOLEKTIV: *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání,* Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006, str. 48, ISBN 80-87000-00-5

- RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: *http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8/smisene-skupiny.html/ [22. 3. 2011]*

- BABY-CAFE http://www.baby-cafe.cz/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=2128036 [22. 3. 2011]

6. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník

Dobrý den,

dovolte mi, abych Vás požádala o pár minut Vašeho času při vyplňování dotazníku, který bych ráda využila při zpracování své bakalářské práce. Otázky se týkají věkově smíšených tříd, kde je v první části 14 otázek, na které budete odpovídat na škále 1 - 4 a v druhé části dotazníku jsou 3 otázky otevřené, na které odpovídáte volně dle svého uvážení.

Ve škále od 1 – 4 můžete ohodnotit, zda s otázkou:

souhlasíte (1)

spíše souhlasíte (2)

spíše nesouhlasíte (3)

nesouhlasíte vůbec (4)

Děkuji za Váš čas.

Markéta Svobodová

1) Má vaše mateřská škola věkově smíšené třídy? ANO - NE
   a) Pokud ano, kolik dětí máte ve třídě?
   b) Pokud ne, kolik dětí máte ve věkově homogenní třídě?

2) Domníváte se, že je organizace práce ve věkově smíšené třídě pro pedagoga náročnější?

   1 2 3 4

3) Myslíte, že je adaptace ve věkově smíšené třídě pro děti vhodnější?
   1 2 3 4

4) Mají starší děti ve věkově smíšené třídě větší zodpovědnost za mladší děti?
   1 2 3 4

5) Poskytují věkově smíšené třídy lepší možnosti pro učení se od sebe navzájem (např. mladší od starších)?
   1 2 3 4

6) Budují se lépe základy pro přátelství ve věkově smíšených třídách?
   1 2 3 4
7) Domníváte se, že ve věkově smíšených třídách je méně agrese?
   1 2 3 4

8) Domníváte se, že ve věkově smíšených třídách je méně soupeření?
   1 2 3 4

9) Domníváte se, že věkově smíšené třídy pozitivně působí na sourozenecké vztahy?
   1 2 3 4

10) Může mladším dětem uškodit, že budou spoléhat na pomoc starších?

    1 2 3 4

11) Domníváte se, že se rozvíjí rychleji aktivní i pasivní tvorba slovní zásoby ve věkově smíšených třídách?
    1 2 3 4

12) Domníváte se, že napodobováním starších je rozvoj mladších dětí ve smíšených třídách rychlejší?
    1 2 3 4

13) Domníváte se, že starší dětí utlačují nebo odstrkují mladší děti?
    1 2 3 4

14) Domníváte se, že starší děti mladší ochraňují, opatrují a pomáhají jim?
    1 2 3 4

<u>Na následující otázky odpovězte otevřeně, dle Vašeho názoru</u>

1) Jaké vidíte výhody smíšených tříd?
2) Jaké vidíte nevýhody smíšených tříd?
3) Jak vnímáte práci učitelky ve věkově smíšené třídě (tvořivější, náročnější…)?